Jegyzetek

Méltóságos és Főtisztelendő
Dr. Prohászka Ottokár
székesfehérvári püspök úrnak

az
Országos Kath. Nővédő Egyesületben Budapesten 1916.
év április 15-19-ig tartott
husvéti lelkigyakorlatokról.

Ára 2.–

A tiszta jövedelem az Országos Kath.
Nővédő Egyesület javára fordíttatik.

Motto:

Krisztus keresztje a
mennyország kapuköves;
magammal viszem, bárhol
járok, hogy amikor haza
érkezem, akár nappal le-
gyen, akár késő éjjel, —
akár várnak rám, akár
nem várnak — benyit-
hassak, úgy mint otthon-
omba!

Április 15-én.

Három évvel ezelőtt Ét fiatal mérnök közeledett hajón Génuához, sokáig voltak Sibériában, ott dolgoztak a vasutakon. Ért mondja az egyik: „ugy-e megnézzük Génuát?" „Nem" – mondja a másik – „én siettek haza; ha kiszállnánk, csak éjjel érnék haza és az kellemetlen volna." A másik csak mosolyogva szólt: „Nekem mindegy, akár éjjel, akár nappal érek, mert nézve csak" – és felnyitotta a köpönyét – „az édes anyám mikor átka kéltem, nagyon nehéz szívvel búcsuzott tőlem, vigasztalásul ide tette a kapukulcsot is azt mondta: „Fiam, bármikor jön, mindig úgy jöjj, mint aki haza jön és bárhol bolyongsz,

akár a Góbi pusztán, akar a sarki tengereken, ezt a kulcsot vidd el, ez éreztesse meg veled, hogy te oda tartozol, ahol szeretnek téged."

Ezért írtam fel a képecskékre mottónak, hogy a mennyország kapukulcsa a Krisztus szent keresztje; ezt a kapukulcsot én magammal hordom, és mindenkinek azt kívánom, hogy az édesatyja, az édesanyja, a kedves jó barátja biztosítsa számára ezt a kapukulcsot az életútra. Akkor aztán egyszer ha éjjel jön is meg, úgy jön, mint aki kinyitja az ajtót és belép és otthon van.

Ezt a vezérgondolatot tűztem ki a mi lelkigyakorlataink jeligéjének. Kulcsot keres voltaképen a világon mindenki. Először keressük azt a kulcsot, amely megnyitja nekünk a

kapuk előtt az érthetetlen, csodálatos nagy világba, hogy otthon érezzük magunkat. Kulcsot keresünk, zárt ajtók előtt állunk, mert az élet zárt kapu. Ja előtte a filozófia és a tudomány, mint gondos háziasszony, kinek kötényze tele van kulcsokkal, a teológia, a kémia a történelem stb. kulcsaival, de ezek nem oda vezetnek, ahova jutni akarok, hol az ön lelkem otthont és megnyugvást talál. Hiszen minden problémára van felelet, de mikor egy ajtót kinyitok, e mögött megint új, zárt kapu előtt állok. megnyitom ezt is és így tovább, de azt a kaput, mely előtt, hogy a lelkem megnyodjék, azt mondhassam: itt otthon vagyok, azt a kaput sem a filozófia, sem a kémia, sem a matematika nem

nyitja meg. Azt a kaput, melyen át igazán otthon vagyok, ezekkel az óeska vasakkal nem nyitom meg. Nekem más kules kell! Mi lehet ez a kules? A nagy hit. A szenvedő Krisztus, a rossz fölött diadalmaskodó Krisztus, a sötétségben világosság gyanánt vilagitó Krisztus, a nyomorúságban letörő, de végleg mégis győzedelmes Krisztus jár előttem. Más kapukulesot nem találok, mint a Krisztus szent keresztjét. A lelkigyakorlatokat a lelkem otthonának a megnyitására akarom felhasználni. Érzem, itt nagy hitre van szükségem, áthasonító lélekre, szellemre, erősen állitó szellemre van szükségem a tagadással szemben és ha ezt a hitet, a szivemnek ezt az erős reakcióját megszereztem, akkor már az egyik kapu-

Kulesot magammal hordorom, gyö-
zedelmes, a világot lebiró lélek
leszek.

Az ember főleg most tele
van siralommal, a lelke meg van
mérgezve; olyan világban élünk,
amely tele van valamiféle spó-
rával, miazmával és az emberek
ettől betegek lesznek, rémitő meny-
nyit szenvednek. De nem csak
most, ebben a világban szenve-
dünk, szenvedtek más világban,
más időkben is. A legfőbb probléma
a szenvedés problémája. A
sírok árkai, kórház, siralomház
mindig volt és van, ha nincs is
máskor ennyi örvegy, ennyi árva,
így államilag előteremtve, azért
a szenvedés, a kürdés megvan.
Siró lelkek folyton lesznek. Nem
szabad a mostani bajt annyira
kiemelnünk, mintha enélkül
baj nem volna. A világ min-

dig siralomvölgye, az a poroud, ahol kürdünk és szenvedünk. Épen ezért, mert ez így van, nekem kules kell, hogy bízni tudjak, zárt kapuk előtt állok: a bizalmatlanságnak, a kétségbeesésnek, a kislelkűségnek kapuja előtt. Nekem kules kell ahhoz a hithez, hogy ezen a kemény életen túl van valaki, aki engem szeret; ezek a rettentő összeütközések, amelyekben lelkek szenvednek és véreznek, nem végleges dolog, emögött van nemcsak észszerűség, hanem szívszerűség is, ott van valaki, aki szeret engem. Ezt a kaput meg kell nyitnom!

Már most ki nyitja meg nekem azt a kaput, hogy higyjem: a szenvedés mögött van szeretet, ki nyitja meg ezt a fekete kaput, hogy az életnek, amely oly igazságtalan, oly virága vesz-

tett s mely annyi csalódással van telve, ennek az életnek van nemcsak mélységes értelme, de érzelmi célja is, ahol boldogságról is lehet beszélni. Uram, ez zárt kapu! Ezt a kaput hogy nyitom ki? Megnyitja nekem az Úr Jézus Krisztus nagy bizalmam révén.

2.) De nekem nemcsak a hitnek a kapukulcsára, hanem a reménynek a kapukulcsára is, lendületes lelki érzelemre van szükségem. Hogy ezt megszerezzem, azért tartok lelkigyakorlatot. Én nem akaszthatom le lelkemet a nagy ideálokról, mert ha leakasztom, összerogyok és alaktalan lesz minden gondolatom, minden érzésem.

Miért remélem én azt, hogy vacára ennek a sok rossznak, mégis csak a jó győz? Azért, mert

Krisztusban hiszek, mert ő az én mesterem, mert ő erre ránevelt engem.

3.) Az embernek még egy kapukulcsra van szüksége és ez az: itt vagyok én az én bűnös öntudatommal; nekem bűneim, lelki terheim vannak; érzem, hogy felelős vagyok magamért, érzem, hogy az ember egy méltóságos, kegyelmes teremtés, de nem a pozíciója, nem is a rangja, esze, hanem azon érzése miatt, hogy felelős vagyok magamért; ez öntudata révén hatalmas az ember, ez öntudata a méltósága. A legnagyobb szó a világon az, hogy „én". Ez a mi összes méltóságunk, haladásunk, reményeink alapja. Tehát én felelős vagyok magamért, de épen azért úgy érzem, hogy nagy teher van rajtam. Minél jobb lélek vagyok, annál

jobban érzem, hogy bűnös ember vagyok. Ha bűnös ember vagyok, megint csak egy reménytelen zárt kapu előtt állok! Ki emel át engem önmagamon, ki emel ki engem saját gyarlóságomból, saját bűnösségemből? Itt arról van szó, hogy az embernek lehetnek bűnei, hogy minél finomabb, annál jobban érzi, minél jobban érzi, annál inkább tehetetlen önmagával szemben. Ki segít rajtam? Ki nyitja meg nekem ezt a kaput? Senki más, csak az, aki helyettem az Istennek eleget tett! Ez a mi nagy hitünk, hogy a Krisztus vérével megmosakodunk, az Ő élő tiszteletével által Isten, az Atya megint kiengeszteli önmagával a világot, mint szent Pál mondja: „Nem a világnak kell Istent kiengesztelni, Isten kiengeszteli

önmagával a világot."

A lelkem nagy igénye, hogy a lelkem tiszta legyen, hogy én szeplőtelen legyek pálmavasárnap előtti szombaton, hogy a pálmám már valahol el legyen téve számomra, hogy Krisztus elé mehessek. Pálmavasárnapon már zeng-zeng a lelkemben: „Hosanna fiúi Dávid!" Nem álnokul, hanem úgy, hogy igen Uram, hódolok neked!

Ezt a kulcsot Krisztus adja nekem. Krisztus vére megtisztít engem. Nemcsak metafizikai hitünk van, hanem sakramentális hitünk is és a keresztelem e forrásaiban az ember a sok nyomorúságát kimossa magából, új emberré lesz. Krisztus vére teszi ezt!

Krisztus vére megnyitja nekem a lelki békémek kapuját, a hit

világosságában a nagy világ értelmi kapuját, a reménység erejével a nagy szenvedések kapuját, a szent alázat révén bűnösségem öntudatának kapuját, azt a kaput, amelyen az ember csak a szolga gesztusával léphet át; mi a pozványban is virágok akarunk lenni, mi hisszük, hogy bennünk a Krisztus kegyelme tiszta, nemes erkölcsiséget teremt. Ezt a kapukulcsot, ezt add meg nekem Uram!

4.) Még egy kulcsra van szükségem. Egy neves író azt mondja, hogy a filozófiának sok kulcsa van és nyit vele sok ajtót, csak egyet nem tud megnyitni és ez a kripták ajtaja; mindenhez van neki kulcsa, csak ehhez nincs. De én ambiciózus lélek vagyok, nekem minden zárt kapuhoz kulcs kell: a világ értelméhez, a világ

bűnösségéhez, a világ végességéhez, a halálom kapujához nekem kulcs kell. Ki adja nekem ezt a kulcsot? Aki föltámadt, aki örök életet ad. Nekem a halálhoz is kulcs kell, az én kriptáimhoz is, az én elmulásomhoz is kell kulcs. Uram, ezt add meg nekem! A Krisztus könnye nyoma, vére van ezen a kulcson. Krisztus által kellett megnyilnia ennek az ajtónak. Én ezt hiszem!

Milyen csodálatosan hangzik, ha az ember ebbe a keretbe beleállítja, hogy „Neked adom a mennyország kulcsát." Nem azt a kulcsot értem a pápai címerben. az én lelkem mennyországához is kell kulcs: hogy lelkem mennyországot hordozzon magában. „Neked adom a mennyország kulcsát." Én azt hiszem rólad Jézusom,

amit a próféta mond, hogy úgy nyitsz, ahogy senki sem tud nyitni és úgy csaksz, ahogy senki sem tud csakni! Én ezt hiszem és ezeket a kulcsokat akarom a magam számára megszererni.

Firenzében a keresztelő kápolnának a kapuja a „Porta del Paradiso" – ahogy Michel Angelo elneverte – de „Paradiso" nincs mögötte. Az ember sokszor azt gondolja, hogy megnyitja boldogságának a kapuját, belép, de nem kertbe, hanem pusztaságba lép, megnyitja a maga számára egy szép hárnak a kapuját és azt látja, hogy azok csak rideg falak, jégverem, hogy inkább börtön, mint szülői ház. Én a paradicsomnak nem azt a portáléját nyitom meg, amely mögött nincsen boldogság, hanem azt, amely mögött van tartalom

igazság. Ha a tapintatosságot megszerzem magamnak hozzá, akkor elvetemült rányitok.

A lelkigyakorlatokban ez az én programmom: a lelki békéhez a tapintatot megtenni arra, ahogy annak a fiatal mérnöknek az édesanyja adta és ez volt neki a talizmánja, ez vitte őt vissza a szülői házhoz; én is, ha a lelkemben a bűnbánat, az egyensúly megvan, ha sötétben, idegenben bolyongok is, haza találok és kinyitom a kaput, melyen a paradicsomba is átjutok.

Kérjük ehhez az Ur Szellemét és higgyünk abban, hogy ezt el lehet nyerni. En elhiszem, hogy az én jó szívem, a szellemek és sugallatok, melyeket az Ur Isten nekünk ad, felfelé vezetnek és úgy vezetnek, hogy megtaláljam a lelkem számára a béke fenntartásának és biz-

tosításának az erejét.

Meglehet, hogy a lelkem csak olyan harang, melyet van ásva. Hol láttál harangot, melyet a földre állítanak és szól? A harang a magasban szól. Hát a lélek is akkor szól, ha magasságban él. Lelkek, amelyek lenn vannak, nem szólnak. „Es ist eine Glocke tief unten im See, zwischen Geröll und Gestein, sie will in die Höh', wo die Lichter des Himmels scheinen."

„Es ist eine Glocke tief unten im See" az élet mélységeiben, „zwischen Geröll und Gestein" törmelék van körülötte, tört remények, tört szivek, tört élet, csupa törmelék: ott nem szól a harang; „sie will in die Höh'", föl, föl a magasba, a lelkiparancsolatok erre valók. Jede Glocke, jede Seele sie will in die Höh', wo die Lichter des

Himmels scheinen' ott több levegő van, ott harangos lelkek lesznek.

Van itt olyan lélek, amely el van áwa, amely repedt farék, repedt harang. Jaj! mi mindenféle lélek van, ki tudja azt tolmácsolni? azt meg kell tapasztalni! Át kell önteni azokat a repedt lelkeket, azokat a repedt harangokat. Itt fel kell emelni a sárba süppedt lelkeket és harangokat. Föl, föl! Az utak megvannak, azokat a kulcsokat meg kell fognunk és megnyitnunk azokat a kapukat. Ott megszólal a jobb lélek, a nemesebb lélek, amelynek esengése tán önmagunknak is idegen, tán megijedek: Hát így hangzom én? Bizony, a szent tisztaságnak, az örömnek, a hitnek, a szent reménységnek az igénye, ez a lélek igazi hangja, éres, acélos hangja! Ezt el akarjuk érni; az Ísten úgy se-

gélyen minket, ahogy ezt a nagy, szent programmot kitűzzük és azon leszunk, hogy azt meg is valósitsuk.

—.—

II.

Április 16-án.

Lelki világunkhoz, saját énünkhöz, célunkhoz, boldogságunkhoz már csak meg kell találnunk az utat és azt a kapukulcsot, amelyet az Úristen valamiképen a szivünkben, a lelkünkben elrejtett; meg kell azt találnunk, fel kell azt födöznünk. Bíznunk kell abban, hogy az Istennek gondolatai nem észszerűtlenek, hogy az emberi létben mélységes, nagy cél lüktet; hogy dacára az élet érthetetlenségé-

nek és ütközésének, dacára annak a perplexitásnak, mely sokszor ide s tova hányja - veti az embert s képtelenné teszi, hogy ura legyen a helyzetnek, mégis a mélyebb, szentebb, igazabb irányzatra tegyünk szert. Ez az irányzat nem lehet más, mint az, hogy a kulcsot felleljük, hogy önmagunkban eligazodjunk és ahhoz a többhöz, mélyebbhez, jobbhoz elérhessünk. Milyen óriási nagy baj, hogyha az ember a nagy ideáloknak, a nagy hitnek a kapukulcsát elvesztette! Hogyha a nap, hold, csillag csatatérek felett némaságba vész, hogyha azok az apokaliptikus hatalmak, amelyek a világtörténelmen végig szágaldanak, szkepszisben s lemondásban pompes-funèbres gödhös párai-vá változnak, hogyha az ember olyan lestrapált, olyan végleges

esődbe került existenciává lesz. Istenem! Már csak nem ez az igazság nem ez a valóság; megérzi a lelkem, hogy ez nem lehet igaz, következőleg hivatást érzek magamban a naiv érzés közvetlen erejével, hogy az ellenkező helyes irányban induljak és magamra találjak.

A mostani meditációt fel akarom használni arra, hogy a lelkemben e nagy hitnek kapukulcsait megtaláljam és kérem önöket, hogy mindnyájan imádkozva, vágyódva, magukat mintegy kinyujtva – az Irás szava szerint – iparkodjanak velem együtt a jobb, szebb emberi tartalomnak önmagukban való feltalálására és kiemelésére.

I., Azt mondja szent Ignác az exerciciumokban: az ember azért teremtetett, hogy az Istent di-

esérje, hogy neki hódolattal, tisztelettel adózzék, neki szolgáljon és ez által végleg boldoguljon.

Kedves lélek, ez a programm a nagy kapukules, lelkem legfölségesebb életértelmének rövid összefoglalása. „Az ember teremtetett", vagyis van egy fölséges, érthetetlen hatalom felettünk, körülöttünk, alattunk, bennünk, életünkben, családunkban, nemzetünkben, világtörténelmi geológiai substrukciók, kulturális perspectiváinkban és ha azt kérdezitek, hogy ez micsoda, azt mondom: Isten, Isten. E körül a gondolat körül sok embernek kibicsaklott már az esze, esődöttmondott az érzése, elmérgesedett a szive, elmérgesedett egész lelki világa. Mennyi bálványt csináltak ebből, mily ijesztő alako-

kat s rémképeket; mennyi tévely, mennyi láritó igazságtalanság, mennyi bűn, mennyi átok, mennyi keménység fűződik ehhez a hatalomhoz, s ennek a hatalomnak itt a földön való szerepléséhez. Akik a világtörténelmet forgatják, akik a jelent élik, azok ezt tudják s érzik. De az Isten épp azért fölséges, hogy összes okos kodásainkon is túl van s félreértések által nem hagyja magát detronizálni. Isten ő, ha mi értelmetlen emberek vagyunk is; fölséges ő, ha törpék környezik is; ez a fölséges hatalom nem hagyja magát megzavartatni azzal, hogy kiskaliberű értelmek kritizálják; megy a maga útján.

Elsősorban tehát az Isten fölségét, minden emberi értelmet meghaladó valóságát akarom ön-

tudatomra hozni s meg akarok barátkozni azzal az igaz, bár hideg gondolattal, hogy nem érti fel a világot aki csak szeretetet, lágyságot, édességet, gyönyörűséget, örömöt, boldogságot emleget. Nem, nem! Előbbre való az emberi érzésnél az Isten absolut fölsége, az egyetlen nagyhatalom. Látod, ez alatt a hatalom alatt állsz te, hogy görbülj, hogy hódolj, hogy töpörödjél, megalázkodjál, megsemmisülj; de sose félj attól, hogy ezáltal vesztesz valamit, hanem mindig higyj abban, hogy a hatalom azért van, hogy életet teremts; a hatalom nem azért van, hogy létből, örömből kevesebb legyen, hanem azért, hogy több legyen belőle, a hatalom nem azért van, hogy csúnyább legyen lelkünk, hogy szegényebb, tartalmatlanabb, üres

sebb legyen létünk, hanem azért, hogy tartalmasabb, gazdagabb legyen; a hatalom azért van.

Nézd, kedves lélek, a hatalom teremtette azt a nagy világot, azt a világot, amely nem fér az ésszünkbe, de ez a hatalom bennem is teremtő" hatalom akar lenni és azt akarja, hogy teis teremtsek meg a te világodat. Csak annak van világa, aki azt maga megteremti; a belső lelki világot ugyanis az Isten nem adja készen és közvetlenül, hanem az Isten az erőt, adja a lehetőséget, de annak a teremtésnek tőlem, belőlem kell kiindulnia, annak általam kell megtörténnie: az én világomat nekem kell megteremtenem. Nézd, nem volna világ, ha nem volnék én, ha a szeretetem nem gyulna ki a világban.

„Wäre das Auge nicht sonnenhaft,

Wie könnte es das Licht erblicken,
Und wäre nicht in uns des Gottes eigne Kraft,
Wie könnt' uns göttliches entrücken.

Ha nem volna bennünk ez az isteni, hát akkor nem birnánk teremteni, de miután megvan bennünk, azért hát teremtőknek kell lennünk. Ne mondd, hogy alacsony vagy s nem teremthetsz, gyenge vagy s nincs koncepciód, nyomorult vagy s összegabajodol. – Nem arról van szó, hogy te mi vagy, hanem arról, hogy benned van az Isten. nohát teremts! S ugyan mit? Először is vilagosságot.

Mit teremtett az Isten legelőször? Világosságot. Neked is világosság kell eszedbe, fejedbe, felfogásodba. Világosságot! Mit teremtett az Isten azután? Firmamentumot, felső erősséget. Nézd, teremts magadnak te is felső erősséget. Eszerint lelkedbe sarkokat kell beleépítened, vas, acélelveket kell belehúrnod; ha ezeket nem

vonod magadba s ha nem akasztod lelkedet a felsőbb szépségbe, akkor lerogysz, összeesel s alaktalan esúfság lesza lelked. – Mit teremtett az Isten azután? Elválasztotta a vizet a földtől. Az ember nem azért van, hogy poesolyában gároljon, hogy világ fáj dalomban szétomoljék, hogy a vére meghüljön; hanem neki való világot teremtsen magának, neki ház, otthon, kultúra, hatalom s béke kell. De ki csinálja azt? Azt az embernek kell magának megteremtenie, azt nem kapja készen. Isten nem épít házat, az embernek kell azt megépítenie. Megépítem lelkemnek házát, elválasztom a poesolyákat a szárazföldtől, a nádast, a fertőt az én szépséges világomtól, megteremtem. Az Isten akarja, hogy én legyek kultúrámnak, emberi világomnak megteremtője s művelő-

je. – Az égre azután naprot, holdat, csillagokat tűrött. Az én egemre is nap kell: Krisztus, hold: a Szűz Mária, csillagok: a szentek, az eszményi emberek. Nekem is be kell hintenem lelkem firmamentumát csillagokkal; ha én nem hintem be, sötétség lesz világosságom. Ezt kell nekem tennem! Miért? Mert itt én vagyok a teremtő. Ha nem volna bennünk az Istennek ez az ereje, akkor mi a belső lelki világ megteremtésére nem kaptunk volna hivatást és annak kialakítására küldetést és erőt.

Van azután magában az emberben csúnya alacsonyság, a rossznak világa: ösztön, szenvedély, bűn, de ebből is ki kell emelkednie az isteni ember alakjának, arculatának, az idéális, a tiszta, szent ember formájának. Értsd nekem meg: annak kell megteremtenem. Ez

magamat gyúrom ki az öntudatlanság vagy ösztönösség agyagjából, én magamba lehellem bele ezt a szebb~~et~~, nemesebb érzést, természetesen Isten segitségével.

Az a benyomásom, hogy az emberiség túlpasszív e részben; a mi moralisunk, a mi aszkézisünk valami inactivitásban szenved; nem érti, hogy az ember olyan, amilyennek teszi magát. Átveszi azt, amit szüleitől örökül s beéri vele. Egész valója az, amit kapott s nem az, amit szerzett s alkotott; gyarlos ágairól azt mondja: bele vannak keverve vérembe, idegzetem hosszú és szomorú átöröklésnek vezetéke; de testvérem, a fódolog mégis csak az, hogy te mit teremtesz. Teremts magadban jobb világot, ideálisabb világot, kezdj ki szebb, nemesebb rendet s ütemet, érezz meg esengőbb ritmust, kövess

ideálisabb törvényt s higyj abban, hogy ez lehetséges. Tudod mit? Ha ennyire emelkedtél, akkor eléred azt, amit szent Ignác mond: „az Isten teremtett azért, hogy diesérjed őt". Sokszor fennakadtam ezen, hogy mikép lehet ez az első következtetés a teremtés dogmájából, hogy az ember azért van, hogy Istent diesérje. Mikor aztán mélyebben gondolkodtam, azt mondtam, hogy ez szent igaz. Mihelyt a világban megjelenik az Isten szerinti ember, akkor rögtön felesendül, kiszakad belőle a dieséret, az ének: Uram, ilyen vagyok, isteni, hozzád hasonló vagyok, kegyelmed által vagyok ilyen, köszönöm neked; diesőséged fénye tükrözik rajtam, ez a világ világossága, ez himnusza s öröme is.

Olyan fölséges az, amit a

zsoltár mond: „Uram, töltsd meg a lelkemet, a gégémet a te énekeddel" hogy az csak úgy tóduljon, fakadjon, tolongjon ki az az ária, az a sok melódia, az a sok ének, sok motivum, hogy mivel tartozom én neked, hogy ezt elérhettem, hogy így teremthettem, hogy így alakultam általad és közrenmüködő segítséged által. Az ilyen embernek az egész világa mint egy nagy, szép ének: szelek, és Jörgetegek és virágok és paesirták és zümmögő szunyogok, ezek mind kották. Az egész világ egy nagy partitura és én vagyok ennek a leolvasója „vom Blatt" én vagyok eléneklőjé, belőlem escudül ki a teremtésnek az éneke. Jaj Uram, ilyen paesirtád szeretnék én lenni! Minden ember arra való, hogy miután megteremtette magát, úgy

érezze magát, mint aki örül annak, hogy ő ilyen. Testvérem örülsz te annak, hogy ilyen vagy? Te erre azt mondod: hiszen épen azért jövök el lelkigyakorlatokra, hogy ne legyek olyan, amilyen vagyok. Szent igaz, én is ezt akarom, de tudod mit? Én nem sopankodó lelkeket akarok, nem csődbe került lelkeket akarok, nem lemondó, leszerelt lelkeket akarok; én actív lelket, egy ilyen paesirtát, ilyen trilláró, a teremtésnek az énekét kiváltó lelket akarok, hogy az Istennek állandó dicséröje legyek.–

Megtalálom-e ezt a kulcsot, ezt a violin kulcsot vagy én nem tudom mifélé kulcsot, a krisztusi lélek kulcsát, azoknak az áriáknak, melódiáknak kulcsát. Megtalálom, ha így érzek. Ha az ember úgy tud érezni, hogy hálát ad az Istennek azért, hogy van, hogy hálát ad az

Istennek azért is, amit szenved, ha az emberben olyan törhetetlen erő van, hogy „Uram, én mindezek dacára mégis csak az a magasabb ember akarok lenni," testvérem! a kapukalcsa zsebedben van, te az életnek művésze vagy és bízzál abban, hogy ha vannak is gigszerek énekedben, mégis csak ének életed, te leénekled, te magad vagy az a megszemélyesített éneke a lélekneк.

Testvéreim, akarjuk hát ezt a nagy kegyelmet, higyjünk abban!

Krisztus azt mondja önmagáról: „Uram, Atyám, én megdicsőítettelek téged." Nézzétek, az aláratos Krisztus így érez: „én megdicsőítettelek téged." Nekem is vágyódnom kell azután, hogy megdicsőítsem az Istent, hogy az Isten fénye ereje rajtam mint szép, gyönyörű színjáték váltódjék ki. Ne-

semmi iparkodnom kell. Iparkodnom kell, amire a szent misében a Gloria buzdít: „Laudamus Te. Benedicimus Te. Adoramus Te. Glorificamus Te." Dicsérünk Téged, imádunk Téged, nagyra tartunk Téged, dicsérünk Téged nemcsak szájjal, nemcsak gondolattal, hanem élettel.

Mi arra iparkodunk, amit aztán a Praefatioban énekel a pap: Per quem majestatem tuam laudant angeli... „Aki miatt Téged dicsérnek az angyalok, az egész szellemi világ." Mi is dicsérünk Téged, dicsérünk, imádlak, a mi életünkkel. A szkepszis ellen, a lemondó gondolatokkal szemben, a világ komiszságával szemben csak arra gondolj, hogy egyetlen egy virág szebb, mint valamennyi hulla, egyetlen egy ének szebb, mint az összes ropogó

szapnell és gránát, egyetlen egy lélek a maga harmóniájában többet ér, mint ez az egész kaosz, a maga zürzavaros piszkával. Hogy ha én ilyen lehetek, sőt ha hiszem, hogy nekem erre hivatásom van nézd, a kapukulcs ott van a zsebedben az élet nagy nehézségeihez, az élet értelméhez. – Öreg vagy? Fiatal vagy? Még telve reménnyel vagy már lemondtál? Elgyengült, vagy még erős vagy? Akár mi légy, higyj abban, hogy neked Istent dicsérő existenciának kell lenned. Kedves testvérem, ez nagy hit, ez a krisztusi fölséges, világhódító, világfölényes hit. Tehát dacára szomorúságaimnak, dacára elgyengült firikumomnak, dacára idegességemnek, dacára annak a már lefolyó életnek, a már gyengülő életerőnek, édes kedves testvérem, te ezt a belső érrést ne hagyd el, ez a te fajsulyod. Az arany lehet

vegyes mindenféle salakkal, de a fajsuly, az megvan; az élet lehet mindenfélével vegyes, kavart és kevert, de a lelki fajsulyt mindig meg akarjuk tartani. Ez a mi erőnk és ezért imádkozunk, hogy az Isten ezt adja meg nekünk.

Ez az első gondolatom, hogy én ilyen dicsérő existencia akarok lenni.

Hanem szent Ignác nemcsak azt mondja az exercicium okban, hogy az ember az Istent dicsérje, hanem azt mondja: „az Istennel szemben hódoló, tisztelő odaadással viseltessél." „Reverencia". Többször kifejtettem ezt már, mert oly közel fekszik, hogy hát az ember a mai világban sokszor zúgolódik, sokszor nem bír magamagával. Testvérek, nem disputálni, hanem mélységes hódolattal, alárattal azt mondani: bármi történjék is,

én egy mélységes tisztelettel átjárt lélek vagyok, amely az Istenbe belekapcsolódik.

Csak egy gondolatot szeretnék ennek az illustrálására a tegyetek figyelmébe ajánlani, mert nekem is úgy segít, mikor az ember éjszakákon át nem alszik, akar valami gondolatot, ami nem fűr magasabb teologiába, hanem olyan, mint valami vigasztaló, fönséges érzés. Ez az imádság, amely tudom, hogy Németországban némely imakönyvben van, azt mondja: „Herr Gott! Mein Boot ist klein, dein Meer ist gross, behüte die Fahrt" Az én ladikom kicsi, a te tengered pedig mélységes. És látod, ebben a kis ladikban én eren a nagy tengeren úszom, ebben az én kis ladikomban. Az én életem, azok a körülmények, amelyek engem is az én egész életemet jellemzik, szóval: a ladik én vagyok, de a te ten-

gerec Uram végtelen tenger,
a történelem tengere, az emberiség
prachistoricus tengere, a nagy való-
ságoknak tengere. En ezen a tenge-
ren vagyok. Ebben a tengerben ör-
vények vannak, ezen a tengeren
viharok vannak, ezek a tengerek
úgy tudnak dühösen tajtékozni,
ezek úgy tudnak fehér tarajokat
ölteni, ezeken úgy lehet hajótö-
rést szenvedni, de tudod mit.?
Vigasztal engem: ez ist dein Meer,
a Te tengered Uram. Az én ladi-
kom az enyém, de a tenger az a tiéd,
az én Atyámnak tengere.

Kedves, édes testvéreim, vegyék
erőt be, meglátják mennyi vi-
gaszt, mennyi édes erőt fognak et-
ből szívni. Hogyha valami nagy
baj, nagy szomorúság éri Kegyete-
ket, gondoljanak arra: ez az én
Atyámnak tengere; keserű, mint
a tenger, nem emberi, mint a ten-

ger, végtelen és ijesztő, mint a tenger. Képzeld magadat egy 2000 m. mélységbe a tenger fenekére, képzeld magadat 8000 m mély tengerfenékre: milyen csönd van ott, milyen világfeledettség van ott. És ist Dein Meer, ez a mélység a tiéd Uram. Evvel a kis ladikommal ilyen tengermélységek felett megyek arról, mert hajó vagyok. Fából, törékeny, gyenge anyagból van összetákolva az én életem sajkája, de küldetésben megyek. imponál nekem, hogy ilyen tengerek felett menjek. Engem egy mélységes tisztelet töltött el, ha erre gondolok. Azt mondom: Ha el is nyel a tenger, akkor is az én Atyám karjaiba hullok valahogyan. A mélység az én Atyámé. Hogyha a rivatar össze is tör engem, ott az Isten ereje majd ismét felemel engem. És ist Dein Meer. Mein Boot ist klein, Dein Meer ist gross

aber est ist Dein Meer. Itt alá van húzva, hogy ez mind a tied. A világ kaosza a tied, ezek a rettenetes történések a tied. Nem vonakodom, de keresztültöröm azon magamat, végig megyek rajta, hát a Te tengereden megyek végig Uram.

Mély, alarátos, őszinte bensőség és bizalom az én kapukulcsom. Hogy kell az embernek hálát adni, ha ilyen érrésekre tesz szert, ugy-e? Testvérem, ez fölényes hit, ugy-e: ebből az érthetetlenség mélységes értelem lesz. Ugy-e, ez a kikapcsolás fölséges hangulatok némaságából, amely ijeszt minket. Ha én ezt átérzem, megnyugszom, ha én ezt átérzem, tiszteletteel tellem el, ha én ezt átérzem, hogy ez az igazi, korlátolt bár, de nemes, fönséges, isteni fajsulyú embertemeltem ki önmagamból és ez kell nekem. Enélkül az élet mestere

nem leszek, enélkül a helyzet ura nem leszek. Az ember vagy degradált, vagy fölényes lesz; az ember vagy kiemelkedik magasztosan vagy hajótörött lesz, az ember vagy elkeseredik, vagy mérédes lesz.

Az Isten azt akarja, hogy a bizalomnak a méze felgyüljön bennünk, dacára a keserü, vigasztalan tengereknek, amelyek minket környékeznek.

Also: „mein Bott ist klein, Dein Meer ist gross" aber es ist das Meer meines Vaters. Ezen megyek és everem és hogy ha hajótörést szenvedek, hát ezen szenvedek hajótörést, az én Atyámnak tengerében. Valamikor összetörök, amikor a ladikból koporsó lesz, de: es ist Dein Meer, ez a te tengered.

Ezt kérem, hogy ez bennem élő hitté legyen.

Nekünk testvéreim, nagy tengerekre van szükségünk és az Isten szelleme, az Istenlelke oly bőségesen láthat el minket.

Hát lássák, ne menjenek el innen szegényen, desperát, gyenge, világfájdalmas lélekkel. Dacára a mi veszteségeinknek, mindig azt mondom: Mein Bott ist klein, Dein Meer ist gross. Ez előtt kapitulálok, de megengesztel engem, hogy ez mind a tied.

No és a harmadik gondolat: az ember nemcsak egy, az Isten dicséretét zengő existencia akar lenni, amely megteremti magát az ő erejéből, az ember nemcsak bízó, a világ tengerén, a kaotikus hatalmak fölé emelkedő existencia, hanem hódoló, szolgáló kénség, odaadás akar lenni. Azt akarja, amit szent Ignác mond, hogy Istent szolgálva boldogulj". Mi

az Istenszolgálat? Az Isten akaratának teljesítése. Sokszor mondtam ~~már~~. Mi az Isten akarata? A természet, az egyház, az állam törvénye, a jellem, a becsület, a külső körülményekhez való okos állásfoglalás, ez mind az Isten akarata. Ezen akarat az én akaratommal szemben így van megkonsipiálva: ne ölj, ne paráználkodjál, ne lopj, ne folyton csak tagadjál. Úgy érzem gyakran, hogy ez mind korlát, hogy ez mind csak árok hogy ez tilalom, mely nekem folyton ellentmond. Testvéreim, ez csak grammatikális szemfény vesztés, ez csak szerkesztési forma, mely voltaképp mikor tilt, s tagad, akkor állít, mely tehát parancsaibanis azt mondja: légy erős, légy tiszta, légy fertőzetlen, légy harmonia. Fordítsd meg és konsipiáld

így: ez az élet tartalma, ez erő, ez az Isten akarata. Gondold meg, hogy ez az Istentől jön, ez az akarat és hogyha te ehhez emelkedel, akkor az Istent veszed magadba. Nem leszel ezzel szegényebb, ezzel gazdagabb vagy.

Meglehet az ösztönöd protestál, hogy a szemed kívánsága, az élet kevélysége nincsen kielégítve, de a te benső, igazi valóságod ki van emelve, megvan diesőítve. Mikor így sans phrase teljesíted az Isten akaratát, akkor Mózes vagy a hegyen, lent pedig, alattad zúg a dorbézoló, bálvány körül táncoló, ostoba ösztönös nép. Vagy azt mondom, hogy Krisztus vagy a Táboron: fehér a ruhád, ég az arcod, körülötted egy darab mennyország, lent pedig millió ördögtől megszállott, inaszakadt beteg, kiken még az apostoli

egyhár sem tud segíteni.

Menjünk föl a hegyekre, iparkodjunk az isteni akaratnak a magaslataira! Oda vonz engem az Isten.

Ha az életet így fogjuk fel, ha ilyen tartalommal töltekerünk, akkor magunkhoz hűek vagyunk, akkor magunkat tisztelјük és becsüljük. Megtaláljuk az élet problemájának kulcsát. Mi az? A nagy tartalom.

Testvérem, amit gondolsz, amit teszesz, amitszenvedsz, az fölséges isteni akarat, vagy pedig gémberedett, nyöszörgő, folyton csak panaszkodó tehetetlenség lehet. Az lendület, vagy pedig lerogyás, önzetöpörödés lehet; lehet türes lendület vagy pedig hült tűzhelynek porfellege, mely a fölkavart hamuból száll felénk.

Nem ez kell nekem, hanem az

a másik, az kell nekem!

Folyton keresünk tartalmat az életbe és hát hiszen értem, hogy kell is tartalom bele. Ezt a tartalmat veszrük a kultúrától, művészettől, tudományból, de főleg az isteni akarat teljesítéséből.

Ezeket a nagy igazságokat kell fölértenünk most, ebben a szent órában, mikor alakítani akarjuk a belső embert s isteni tartalmakat akarunk számára biztosítani. Ha beleakasztjuk magunkat a nagy ideálokba s megvalósítjuk mindennapi életünkben, akkor máris isteni tartalmat szerertünk öntudatunknak, -arral is, ha a legkörönségesebb dolgokat is jól végezzük, ha tisztességesen viselkedünk, ha embertársainkkal szemben nemesen érzünk, ezek mind isteni tartalmak, melyekben jó lesz hinnünk.

Megtalálom az élet problemájának kapukulcsát szivemnek teltségében, megtalalom szivemnek isteni tartalmában. Hát ez a nagy művészete annak a náráreti hárnak, melyben az Isten közelségét megérezzük s átéljük azt, hogy Isten bennünk van, köröttünk van törvényteljesítésben, hit szerinti életünkben, kötelességünk napszámában. Bennünk van az Isten, közel van hozzánk.

Hát le a hályoggal! Rántsuk le a hályogot; tépjük szét, foszlaszszuk szét azt a páráratot, mely a lelkeket borítja. Emelkedjünk ki a krisztusi nagy gondolatok magaslataira, akkor közel van hozzánk az Isten, akkor eltöll minket az isteni életnek a valósága és gazdagsága.

Ez a mi életünk programmja. Rekapitulálom, amit mondtam:

hiszem, hogy nekem kell magamat megteremtenem, hiszem, hogy nekem kell világosságot teremtenem, nekem kell egy firmamentumot húzni a lelkem fölé, kell napot, holdat, csillagokat kigyujtanom a lelkemben, kell a pozsolyikat a termőföldtől, a gazdag, virágos kerteket az ösztönös életnek a fertőjétől különválasztanom, nekem kell az ösztönös ember helyett az értelmes, szép, nemes ember típusát kialakítanom. Ha ezt megteszem, akkor Istent dissérő ember vagyok, akkor Isten énekese vagyok, egész életem csengő ének.

A másik: nagy tisztelettel kell lennem az Isten iránt és nem szabad sokat disputálnom vele. A világot nem értem, hanem azt mondom: „Mein Boot ist klein, Dein Meer ist gross!" – és abban, hogy milyen „gross" milyen nagy, van

mindar az ellentét, amelyalatt szenvedek, de ugyanakkor bírom abban, hogy ez mind mégis Istené, az övé, ez a tenger az ő tengere.

Aztán a harmadik: és az Istent szolgálom, vagyis én a lelkemet isteni tartalmakkal töltöm ki. Ha ilyen életet élek, akkor én az Isten gondolatai szerint Krisztus típusát öltöm magamra, az Istenember hasonmását léptetem a világba, az Isten nagy gondolatát teljesítem. Ez az ima a nagy hitnek, a nagy parancsoknak, nagy kötelességeknek az imája. Hát Uram, hálát adok Neked! Fölébresztem magamban ezeket az érzelmeket, kiirtom magamból az ellenkező néreteket, tagadom az ellenkezőt bármilyen oldalról jelentkezzék is az. Hiszem, hogy a létnek nagy kapukulcsát,

melyet az én Atyám rejtett a szivembe, megtalálom és vele megtalálom az életnek nagy programmját és főleg megtalálom azt a lehetőséget, hogy ezt az isteni programmot egy szép gazdag emberi életben kiválthatom.

Adja meg ezt nekünk az Isten! Imádkorrunk ezért sokszor és dolgorrunk rajta, mert ez nem adatik — ismétlem — kérren, hanem ezt ki kellérdemelnünk.

Boldog ember, ki e programmot nemcsak vallja sazt imáiban megsóhajtja — hanemaki éli és megtapasztalja.

— · —

III.

Április 17-én.
Délelőtt.

(Várlat.)

A legédesebb és erős szerint a leghathatósabb vágy, mely mindnyájunk szivét eltölti, nemannyira a boldogságra, mint inkább a békességre van irányítva. – Szükségünk volt erre a rettenetes illustrációra, hogy megértsük: békesség a földön a jóakaratú embereknek. Tudom, hogy ennek sok könny van szentelve. Annyira időnemű, természetszerű, örtönszerű, ragadjuk hát meg az alkalmat, hogy ezta szent, fölséges, istenі kincset: a békét a magunk számára megszerezzük. Megszerezzük! Szinte túlmerész nő, hanem hát a megszerzés felé cligarodunk, folytonos akcióba helyezkedünk, hogy az ember ezért a legnagyobb kincsért tudjon áldozatot hozni, tudjon magától adót kivasal-

ni, tudjon magára sarcot kivetni. A művészet valamiféle harmónia, a legnagyobb életművészet a békesség harmóniája. A béke abban áll, hogy ha van is probléma és kürdelem, még is van valami harmónikus együttműködés, a lélek, a szenvedélyek, öszt önök mértékelése. – Az én életvilágom nem jégverem, nem jeges tenger, nem kívánkozom a temető békéjére. Nekem kedvesebb a kürdelem s ha az Isten az élet lelke, azt is tudom, hogy a kürdelmek művésze, következőleg ennek a kürdelmes életnek fölséges, hivatott egyetlen megoldója. Az evangéliumot nem szép szónak, hanem ígéretnek, isteni ígéretnek tartom, következőleg hiszek benne, hogy ez valóság lehet.

Az evangélium keres alakot; lélek, de anyagot keres, szellem, de keres embert. Én hiszek ebben s a magam számára is meg akarom oldani ezt a problémát. Uram, én az ömnagam-

ban hábarút hordoró természetemmel is harmóniat akarok kiemelni. Honnan származik a háború? Nemcsak a vérontást értem, hanem értem a versengést, a megravarodást, a kürdelmet is. Tudjátok honnan van a háború? A ti természetetekből, a ti fejletlen lelketekből való. Miért van árnyék? Mert a napsüt? Dehogy! Azért, mert a napsugárba beleáll valami, ami nem napsugár. Miért van háború? Mert Isten van? Dehogy! Mert az Istenbe beleállt valami végesség, az ember. Én vagyok a háború szintere, a háború kiküzdője, én vagyok hivatott, hogy én legyek a győző, a békekötő, a teremtő is. Értem a kürdelmeket, ellenkeréseket, a szenvedélyek sajátságos megfeszülését, melytől ha nem is sebrett testek, hanem sebrett szivek vannak, értem azt a háborút, amely végességünkből ered. Miért van ez? Én vagyok a háború

szintere, de azért nem átkozom magamat, hanem azt mondom: ez az én természetem. A háború nem azért van, hogy legyen, a végesség nem azért, hogy nyögjön, a kürdelem nem azért van, hogy legönyeszen, hanem azért van, hogy a kaoszból rend legyen, hogy az alassonyságból fölény, az öszt önösségből emberiesség, igazi humanitás legyen. A háború szintere és egyszersmind tavaszi mező vagyok, de belőlem kell a jobbnak, többnek kiálakulnia. És ez a mi problémánk, nem az, hogy ne legyen háború, kürdelem, ellenkezés. Ez lehetetlenség! Nem az, hogy ne legyen ütközés, ez is képtelenség, hanem az, hogy az ember ebben harmóniát teremtsen, hogy az ember ebben, az Isten szellemével a kaosz felett jájon és hogy az ember tudjon ebből békét kiemelni, krisztusinent, szellemi békét.

Ha én már most ennek a problémának megoldására a jövő perspek-

tivújához fordulnék, akkor arral vi-
gasztalnám magam: majd később
jobb lesz, az Isten a fejlődés törvényé-
nek útjain jár, a fejlődés kerekein,
melyeknek mozgását kilométérekben
kimérni nem lehet. De nekem nem
kell ez az égéret csupán, ami most
van én azt élem, szenvedem, nekem
nem a jövő kell, nekem a jelen kell.
Ne profetizáljatok, hanem adjatok
valamit! Én a problemát arral nem
oldhatom meg, hogy majd később
mi lesz, hanem én azt mondom: én
az én gondolataimat, hitemet, igyek-
vésemet, törekvéseimet a lelkem bé-
kéjének kiküzdésére nem akaszthatom
a történelmi perspektivákba, hanem
hát hova? Egyedül Krisztusban! Ez a
nagy jelenvalóság. A krisztusi lelkület,
az a békének művésze, a krisztusi érzés
a békének szüksége, a krisztus szerinti
alakulás a békének fölényessége, a kris-
tusi kialakulás a békesség iskolája.

Én hiszem Krisztusról, hogy ő kiérte számomra a béke programmját, kifejtését és én hiszem, hogy megláttá, hogy kell azt ki is alakítani. Én hiszem, hogy ő már nekem meg is formálta azt saját lelkében, az volt a modell, az anyag, ő atta az istení gondolatokat belegyúrta, az istení érzéseket a saját szivébe, a saját véribe bele tudta lopni. Ő mutatta be, milyennek kell lennem.

Az apostol mondja: „Megjelent nekünk a mi Urunk, a mi Üdvözítőnk a legszebb ember képében. Ez az igazi humanitás Krisztusban! Melyik az igazi humanitás? Az, amelyik a békét magában hordozza. Az az igazi humanitas, mely a könnyeken túl is nem a sötét éjszakát nézi ki a maga számára, hanem a virágzó májusi fát; látja a tavaszt, az ébredést, a népséget. Én hiszem az istení Megváltóról, hogy ő megtudta nekem ezt az istení megújulást. Most már kérdezem, mert ez a meg-

fejthetetlennek látszó problema: ha én özvegy vagyok, ha a fiam elesett, nagy gazdasági nyomorúságban élek, hogy legyen békességem, világosságom ezekben a nagy konfliktusokban, sötétségekben, ahol még a napnak a fénye is elfogy? Hogy csináljak békét az én folyton vajudó, ujból és ujból ütkörésekbe bonyolodó lelküsmeretemben? Csak azt mondhatom, ha te nem humanizmust kergetsz, hanem azt a fölséges humanitást, amelyet Krisztus hozott, akkor először a békéhez tiszta szív, tiszta öntudat kell. Mélységesen meg vagyok győződve, hogy nekem a békéhez, az egyszerű emberiességhez megtisztultság kell, kell, hogy az ember a fenékig lásson, kell, hogy néma vádak, nagy szemrehányások ne éljenek a lelkében, de olyan patak legyen, amelyben a kő, a fenék iszapja az egész patak vizét meg nem zavarja. Ha van bennem spóra és fenékiszap, nem boldogulok, nekem tiszta lelkü-

let kell! En nem lehetek önmagam legyőröttje én nem lehetek magammal meghasonló, ha az Istennel rendben vagyok.

Úgy képzelem a lelkigyakorlatot, mint a lélek millió húrjának hangzásában az alaprengést. Itt megadom a hangot, mindenki figyel, hogy van hangolva a műszere, az az orgánum, amelyen a békének zsoltárát kell eljátszania. – De ha kontár vagyok és szomorú művészetem csak disszharmóniát vált ki? En rendet csinálok magamban, én az Isten hangszere, csodás eszköze akarok lenni. Ugy-e hogy Krisztust épen ez jellemzi? Mennyit írnak a krisztusi öntudatról! hogy Krisztus mit hordozott magában. Hát nézzék, ő ezt hordozta: ő Isten fiának tartotta magát, kitte, hogy ő az Isten szeretett fia. Hogy meg ne zavarodjunk, megengedte azt is, hogy ez az öntudat mint egy májusi felhőben

eltakartassék, mikor ott a getremáni kertben elszüggedt és sóhajtott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!" Mintha megravarodott volna, mintha feltő úszott volna fölötte, de ez mind miattunk van, mert mi olyan könnyen elsötétülünk, könnyen van napfogyatkorás, könnyen van önfeledés, azért hát Krisztus is elszenvedte ezt.

„Dilectus filis" ez az én szerelmes fiam, kiben nekem kedvem telt. Ez a műhelyben lakó, ez a meg nem értett ember úgy érzi magát, mint az Isten szerelmes fia, ez a szenvedő és vérrel verejtékező ember úgy érzi magát, mint az Isten szerelmes fia, a keresztenis úgy érzi magát, mint Isten szerelmes fia. És mintán elsötétült lelke, ott is, akkor is kitör belőle megint: „Ayám, a te kezeidbe ajánlom lelkemet!" A szerelmes fiú lelke

hová menekülj ön!? Ez az én öntudatom is, Istenhez való bensőséges érzésem, ez a krisztusi öntudatnak az aranytartalma és fajsúlya. Akarok békét? akkor belém is ilyen öntudat kell. Én vagyok az Isten szerelmes fia, leánya akkor is, ha szenvedek. Nem lehet békét találni, csak nagy, benső tett által. Melyik ez a nagy, benső tett? Egy új világ megteremtése. Én ezt magamban kigyúrom, kitaposom. Ez az öntudat kella lelki békéhez.

Ez csak az egyik! Én nem akarok üres idealista, hanem reálisakarok lenni. Lehet türelem nélkül emberi élet, lehet erős reakció nélkül emberi jellem, visszautasítás nélkül megállás? Lehetetlenség! A humanitás nemcsak azt mondja, hogy én szerelmes fia vagyok az Atyának, a másik vonása, hogy meg

tudja állni a helyét nagy nehézségek között, tud nagy türelmet kifejteni és beleállítani a világba. A legtisztább ember sokszor a legelhagyottabb, a legnemesebb ember sokszor a legfélreértettebb ember lehet.

Testvérek, a békéhez a tiszta öntudaton kívül a második krisztusi vonás: a türelem kell. Türelem, ellenállás, jellem, kitartás, erő kell. Senki sem emancipálhat minket ebből a szempontból a forrongó tengerből, amelyben nézetek, hajlamok, szenvedélyek forronganak, örvénylenek és viharzanak, következőleg megtanulom az isteni Megváltótól azt, hogy legyek én is türelmes. Hogy mutatta meg nekünk türelmét?. Egész életével, de főleg szenvedésével. Kellett szenvednie Krisztusnak. Ha Krisztus krisztusi akart lenni,

szenvednie kellett. Ha az én Krisztusom akar lenni, akkor türelmes szenvedőnek kell lennie, ha az én úttaposóm akar lenni, akkor vérző lábbal kell azt taposnie. Egy caesari Krisztus, egy hatseregeken győzedelmes Krisztus kell.[2] Nekünk türő Krisztus kell, az a Krisztus, aki türelmével hangolta érzéseit és hangolásával gyönyörűséges éneket, zsoltárt tudott ezekből kicsalni. Az ért, aki békét akar, annak sokszor kell Krisztust néznie, annak sokszor kell mint a művésznek ebbe a témába belemerülnie.

Ha látom, hogy sokan állanak fenn, akiknek lenn kellene állni és sokan vannak lenn, akiknek fenn van a helyük... Hányszor megismétlődött a krisztusi tragédia: nem ezt, hanem Barabast add nekünk, a latort, a zsiványt

add nekünk és ez menjen a Golgotára. Jaj, ez az emlék az én méltatlankodó, láradó lelkemet hogy hangolja mélységes, esodás türelemre. Ha neked szenvedéseid vannak, ha neked nagy veszteségeid vannak, ha neked sötét a lelked, akkor nézd, megint csak azt mondom: Krisztust Cell nézned, látnod neked nemcsak a Táboron, hanem a lélek elsötétülésében is; művésze, meglátója, leimádkozója és kiemelője a lélek lehet csak, márványból, bronzból nem lehet kiöntení, az ember kiérzi azt magának, amikor közel van hozzá.

Krisztust nézem szenvedésében és látom hogyan szenved. Ecce homo! Humanitást keresel? Nohát nézd: ime az ember! Ime a neked való ember. Nézd az arcát, nézd a lelkét és igyad magadba, végy lélekretet, szívd magadba.

Senki sem tud téged úgy megvigasztalni, mikor megérzed, hogy neked is van keresztedt. Nem vagy lator is van keresztedt: ez krisztusi kereszt és hogyha te érzed is ezt, ez a te lelked megbékéltetésének esodás eszköze.

Az embernek a lelke nemcsak szenvedések miatt van megzavarva, hanem saját tökéletlenségéből eredtnek életének nagy ütkörései, nem az, hogy nem bírunk a halállal, hanem az, hogy nem bírunk magunkkal. A mai békétlenség a legjobb emberek akaratát megernyeszti, azta tiszta tükröt, amelyen az isteni arcot látom, folyton felzavarják a bugy borékoló ösztönök, gondolatok, gyarlóságok. Ha az ember magába belenéz, lát karikatúrát. Lehet béke, ha karikatúrát látunk? Béke csak a művészetben lehet, lemondásban, decadenciában nincs.

Tudom ezt legjobban magamról. Az ember maga is hangulatlan, kedvetlen, kelletlen sokszor, mint az a kora reggeli égbolt savós, szintelen: a napsugarat várja. De én ilyenkor azt gondolom, hogy az embernek akarnia kell mindig. Akarat nélkül nincs béke. Öntönökkel, hangulatokkal nem lehet békét csinálni, csak kedvvel. Neked határoznod kell, neked töltekezned kell, neked „Entschluss" kell, a kedvetlenségnek, annak a savanyú érzelemnek dacára, amely benned van. – Kötelességet teljesítek: reggel az imámat, napközben a többi dolgomat elvégzem és csak várom, hogy fölragyog az idő, megjön számomra a kedvtelés, a gyönyör, a vigasz, az Isten kegyelme.

Elgondolom, hogy fájt Kruzitus feje, amikor tövisekkel koszorúzták, milyen lehetett a péntek reggele a nagycsütör-

tök éjszakája után; ha a szemét nézem, az ösztönös ember nyomásával, az mind Tellethenség, de ha elgondolom, hogy minder nem azért van, mert musáj, hanem ha úgy meglátom, hogy ez az Isten akarata... Békét csak úgy találok, ha az Isten akaratának bizó végrehajtója vagyok. Ez a tartalom kell emberi életbe, ezzel a hódoló szolgálattal az ember a legnagyobb emberi művet: a béket állíthatja életében piedesztálra, mint az oltárra az Isten képét. Megvan az oltár, de nincs rajta semmi, szomorú lelkek, üresség kicért körülöttem. Nem, nem ilyen oltárt akarok, hanem olyant, amelyen az oltárkép az én békés humanitásom, a krisztusi kép. Teljünk el tisztelettel önmagunk iránt, legyen kedvünk, hogy csináljunk önmagunkból valamit. Az ember olyan önző tud lenni is olyan kevésé önző az ide-

álok iránt... én akarok krisztusi átömlést, lélekátömlést. Én akarok Krisztusból töltekezni, hogy nekem békém legyen. Senki se gondolja, hogy ez bírtoklás, amely folytonos lehet, ez itt csak akció, ez az életakció. Az élet nem megállás, az élet eselekvésből van és mozgásból, következőleg úgy kell éreznem, úgy kell gondolkodnom és főleg az Isten kegyelmét folyton bennem fenntartanom, hogy a lélek sajátságos és fölényes igényeit tudjam kiemelni.

Tehát ez a három szó a fontos, ezt ajánlom a jó szivükbe: 1.) az embernek a békéjét arzal kell megalapítania, hogy tiszta szívü legyen, gyönjön jó, burgó alázatos, bánatos gyónással. 2.) Nemelég a tiszta szív a békéhez, kell e karikáró világba sok türelem; ezt a krisztusi humanitásból veszem mindenféle ifjú-

sági nem teljesült álom, csalódás, kedvetlenség ellen. Nézd azt a Barabás mellé állított Krisztust, ott pihenj meg s hogy feljebb vagy lejebb vagy-e, az ne zavarjon téged.
3.) Nem elég a türelem, hanem a forrongások, a szenvedélyek ellen kell akarat, mely az isteni akaratot magából kipréseli, kidolgozza; ha kedvetlen is, – főleg reggel – az ember ébressze föl azt az „Entschlusst" hogy amit Isten akar, azt teszem. Ha lehet békét teremteni, csakis ebben az irányban lehet. Ezt a benső, lelki békét akarom én.

Befejezésül mondom: mit használ a külső béke, ha nincs belső béke? Mit használ a napsugár a vak embernek? Mit használ a jó csizma, ha nincs lábam, mit használ az oltár, ha nincs áldozat? Adjon az Isten békét! Adj Uram békét a mi napjainkban; ott nincs

más, aki harcol értünk, ezért a lelki békéért nekem kell harcolnom az Isten segítségével és inspiraciójával meg is nyerhetem, győztese is lehetek.

— . —

IV.

Április 17-én.
Délután.

Senki sem lehet jó, aki nem hisz a rosszban, és én ezt a hitet épen úgy nyomatékozom, mint a hitet a jóban. Senki sem fog megujulni, aki nem hisz a megöregedésben, senki sem fog megtisztalni, aki nem hisz a bemocskolásban, más szóval: senki sem fog Krisztus szerint alakulni, aki a rossznak önmágaba, saját lelkébe beolvadt hatalmával nincs tisztában.

Azt mondanám: nézzétek a

világot, de mikor ezt mondom, igazán nem szeretnék köztelyekre tévedni; nem is tévedek oda és nem dörgök a világ gonoszságai és bűnei ellen, hanem rámutatok a bűnhődésnek modern golgotájára, melyen az emberiség épp most áll, s ahol keresztje emelkedik, melyen bűneiért szenved.

Tudod mit érzek ki az emberiség mai állapotából, a világháborúból? azt, hogy keresztre van feszítve még pedig azért, mert rossz.

Sok embernek elborul az esze és pesszimista lesz és azt mondja: hiába való az ez ellen való kürdés. Követi az öreg, az ősi Jóbot, aki szintén azt mondja Istennek: „Vajjon kért-e téged a „szemmi", hogy a létbe hívjad, mikor ez a lét tele van kínnal, kürdelemmel és főleg tele van erkölni alávalósággal és nyomorúsággal?!

Érzem én is kegyetek is megérzik mindnyájan, hogy az emberiség tele van kínnal és szenvedéssel, – s hogy pokla van a gonosznak nemcsak a túlvilágon, hanem ez életben is. Ha nem is mutatok rá most arra, hogy nézzétek: vannak örök kinok – hiszen vannak – de elég rámutatnom arra, hogy ébredjetek öntudatára azoknak a kínoknak, amelyeket ti önmagatokból emeltek ki, amelyekkel ti önmagatokat kínozzátok. A keresztet ti ácsoljátok, a töviseket ti termelitek, az epét ti szűritek, a sebeket ti ütitek. Önmagatok vagytok hóhér és áldozat, önmagatok vagytok keresztre feszítők és keresztre feszített emberiség.

Ebben a meditációban ki akarom emelni és akarom a kegyetek lelkébe belevésztani azt, hogy testvérek, higyjünk a radikális rosszban higyjünk a mi mélységes bűnösségünk-

ben. Ne tévesszen meg bennünket kultúra, látszat. Mi szeretjük a kultúrát, mi gyűlöljük a látszatot. Ne tévesszen meg bennünket a filozófia, a hamis fölvilágosodottság sokféle igérvénye! Mi szeretjük a jobb jövőt, tele vagyunk reménnyel, de átérezzük, hogy a mai emberiség tele van rosszal, bűnnel, hogy a fenekéig, a gyökeréig, a gyökerének legutolsó nyálvanyáig bűnnel van beoltva. Higyjük ezt el!

Milyen nehéz azt máskor elhinni, hogy van eredeti bűn, hogy van ősi rossz, hogy van átöröklött terheltség, hogy van pszihologiai infectió, hogy van valami, amit a mumzedékek magukkal vissznek, cipelnek, mint igát, mint végzetet.

Ezt elhinnem most nem is nehéz nekem, mert úgy látom, mintha a közvetlen megérzés, juttatna engem ebbe a belátásba. Én ezt úgy lá-

tom. Látom, hogy bennem is sok a rossz, tudom, hogy nekem is ki kell emelnem magamat; látom, hogy van bennem sötét, fekete hatalom: világosság kell belém. Látom, hogy van bennem gravitáció lefelé, dekadencia, amelynek „kadavere" vagyok, hogy szégyenítő érzéseim folyton detronizálnak engem, aki azért mégis trónkövetelő érzelmekkel járok a világban s ugyanakkor csörgetem rabláncaimat. Most körvetlenül, szinte elém adva áll ez a nagy igazság.

Máskor jól esett olvasnom: hogy „a mennyország bennetek van." Azt a mennyországot értem, melyet az emberiség itt a földön hordor, mely az apostol szerint „igazság, béke, öröm a szentlélekben". De azt is látom, hogy a pokol, az is bennetek van. A mennyország bennetek van, a pokol is bennetek van; bennetek van az ember, de az állat is; a ragyogó, napsu-

garas érrés bennetek van és a fekély és üszök az is bennetek van. Higyjétek ezt el!

Én ezt – ismétlem – mélységesen érzem s akarom a bűnösségnek ezen érzéseit magamban fölébresztenid. Ha ezt tesszem, akkor reális, tapasztalati alapokra állok. Akkor értem meg, hogy ez a nagy világ hová kerül körülöttem. És a bűnösségnek ezen érzése segít rá engem, hogy szívből aláratos ember legyek és átérezzem azt, amit a Szentírás mond: „hasznotalan szolgák vagytok akkor is, ha mindent megtettetek." Arra segít, hogy ne bízzam el magamat és főleg, hogy ne bízakodjam saját erőmben, amely annyira kompromitálva van, hogy ne bízzamar osztönökben.

Az aláratosságnak ezaz érzése lenyom ugyan, hanem ez a lenyomás éppen azért van, mert más tekin-

tetben annyira érzem, hogy hol kellene nekem lennem. Azért nyomasztó reám nézve ezaz állapot, mert emelő érzéseim vannak; azért megszégyenítő reám nézve ezaz egész világ, amelyet magamnak teremtettem, magamnak szinertem, melynek én vagyok a Lázárja, magam vagyok a keresztre feszítettje, mert nekem különb világigényeim vannak. Ez jó nekem! Főleg a kultúrembernek jó, ha hiszi, hogy ő rossz. Higyje azt, hogy rossz, higyje azt, hogy alávaló, higyje azt, hogy csalfa, higyje azt, hogy ő farizeus, higyje azt, hogy a sok jó is mérges jó, higyje azt, hogy a sok szociális tevékenység is mennyiszer van hiusággal megrontva, higyje azt, hogy az a sok fölséges, elismert, nagy elv mennyiszer van tényleg a gyakorlatban kompromitálva mindenfelé. Higyje ezt el!

Le arral az álarccal! Lásd az igazi arcot. Le arral a rózsaszínű ruhával! Lásd ami a rózsaszínű alatt van. A mai világ úgyis a felületeknek, az epifenomenonoknak, ezeknek a felületes kategóriáknak az útjain jár. Lássunk a mélybe!

Kedves testvéreim! Jaj de nagy kegyelem az, ha valaki a mélybe tud látni, saját lelkének mélységibe, ha nem tud olyan magától bíró lenni, nem azért, mert gyenge, hanem azért, mert igaz. Ha a mérlegre tudja dobni önmagát, hogy lemérje a saját ürességét, felületességét.

De jó ez testvéreim! Ez hideg fürdő, de más lelkiállapotban kijózanító, ébresztő, minden látomásokra, igazi víziókra képesítő lelkület. Ez kell nekem! Hiszek Uram a bűnben, hiszem, hogy bűnös ember va-

gyok, hiszem, hogy nekem is a bánatnak szőrcsuhájába kellene öltözködnöm, hiszem, hogy a hiúságnak rongyait, foszlányait le kellenem magamról vetnem, hiszem, hogy annak az egyári ideális realizmusnak bennem mily kevés igaz értéke van. Uram, én ezt hiszem!

Hiszek abban, hogy szegény, hiszek abban, hogy szenvedő, hogy keresztalatt járó és a Krisztus nyomaiban saját nyomorúságát felismerő ember, féreg vagyok, olyan, amilyenről a Szentirás mondja: „nem vagyok ember, hanem csak féreg" kürdő, ütött-kopott nyomorult existencia. Ezt csináltam magamból! Ezt csinálta belőlem a világ! Nemcsak a világ, hanem ezt örököltem a történelemtől, ezt keverte bele a vérembe nemzetségem, evvel láritották, gyengitették idegzetemet, ilyen miliett teremtett számomra a kul-

túra. Ez a „homo sum" „homo peccator sum!"

Testvérek, akkor az ember térdet hajt az oltáriszentség előtt, akkor olyan alázatos katholikus lesz, aki a katolicizmus alázatos liturgiáját szívesen fogadja el; akkor az embernek nincsen kedve odaállni kidüllesztett mellel, megfeszített lábbal, hanem esuklik a térde s arcra borulva, mélységes hódolattal a Fölséges előtt vallja be saját nyomorúságát: mea culpa, mea culpa.

Ez magas lelki kultúra! Lám, ez az én első érzésem és a kegyetek érzése. Kegyetek jobb emberek akarnak lenni; ha jobbak, akkor igazabbak, ha igazabbak, akkor ideálisabb emberek akarjanak lenni. Kegyetek erkölcsi niveaura akarnak emelkedni. De erre az szükséges, hogy az erkölcsteleuség niveautlanságát,

alacsonyságát önmagukban felismerjék. Ez a meglátás, megtapasztalás igazi felvilágosodottság; feketeségben, világsötétségben felvilágosodás. Ebbena kapcsolatban igaz, akármülyen ellentmondásnak látszik is, hogy ez esetben bennem az éjszaka is világít; világít nekem saját éjszakám, saját lelkem sötétsége, világít életem árnyéka, megvilagitja azt, hogy milyen gyenge, hitvány, bünös, alávaló ember vagyok én. Ez kell nekünk!

Főleg ne nézzünk arra, hogy vannak-e nagy bünéink vagy csak kis bünéink és ne vigasztaljuk magunkat azzal, hogy hiszen mi nem vagyunk nagy bünösök. Tele lehetek kis bünökkel és ezzel elzonthatom az én egész nagy élethivatásomat. Telve lehetek megszólással, kevélységgel, az élet üres-

ségével. Mit akartok mást, mint-
hogy az ember ezekkel a kis bajok-
kal egy nagy életet tönkre tegyen.
Tudom, hogy nem öltünk, nem
törtünk hárasságot. Jó, jó! Hi-
szen nem erről van szó! Hanem
arról van szó: testvérem, nézz
magadba, nézd meg, hogy hol
vagy, hogy nem állsz ott, ahol
állnod kellene és ne distingválj
nekem a teologia szerint, hanem
élj Krisztus szerint. Ez a fődolog!

II. De nem elég, hogy az em-
ber csak higyjen a saját bűnösé-
gében, hanem, hogy az ember má-
sodszor higyjen a saját bánatának
erejében, üdvözítő hatalmának
csodájában. Mit használna az ne-
kem, hogyha én csak kunkorodnék,
csak görnyednék, csak a féregnek
gesztusával iparkodnám nyomo-
rúságomnak s gyarló kis existen-
ciámnak kifejezést adni. Ez nem

elég! Az Isten nem azért teremtett engem, hogy nyomorult legyek, nem azért teremtett, hogy sötét legyek, hanem azért, hogy megérezzem azt, amit Krisztus érzett s hogy benne éljek; nem azért adott nekem érzéket megkülönböztetésére annak, hogy mi a márvány és mi a sár, hogy én sárban túrjak és a márványból ne faragjak semmit, hanem azért adta, hogy művész legyek s éppen úgy, hogy lelki öntudatomban az ő kegyelmével az ujjászületés módját és szerencsés chanceait megragadjam és azokat saját üdvösségemre felhasználjam. Következőleg nekem hinnem kell bánatom erejében, könnyeim lelket mosó s elváltoztató bűvös hatalmában; hinnem kell ezen indulatok gyógyító varázserejében; hinnem kell, hogy bennem a sebzett, az elfajult s valamiképen megmérgezett vérű emberben mégis az ujjászületésnek erői fakadnak Isten kegyel-

miből. Nekem ezt hinnem kell!

Ahogy hinem, hogy keresztre feszített ember vagyok, mert a világ ezt, épen úgy hinem, hogy az Isten el nem hagy engem, sőt épen a keresztet által szabadít meg és üdvözít engem.

Én tehát hinek a bánatnak, hiszek a sacramentumnak, a bűnbánatnak titokteljes rendjében, hinek a bűnbevallás, a bűnbánatnak a kegyelmében. En ezt hinem! Az Isten ezt megadja nekem. En alázattal kérem s hívem gyakorlom ezt; járulok a szentséghez, ezekhez a forrásokhoz, melyeknél jobb nincsen. Ezzel, hogy az ember ereje nem érő föl, hogy nem képes az újjászületésre önmagában, de Isten kegyelmével képes rá: kombinálnom kell tehát az alázatnak hitét a bűnbánatnak hitével s bátran kell mondanom: Nézd, számodra az Isten teremtett utakat, módokat, adott erőket, hogy új, friss, fiatal életerős lelki-

szellemi világot teremthess magadban.

III. Azután, kedves tetstvéreim, nemcsak abban hiszek, hogy az Isten ilyen gyógyító erőket adott nekem, hanem abban is hiszek, hogy ezekkel a gyógyító erőkkel én ebben a romlott, degenerált, keresztre feszített világban hatalmas erkölcsi reakciókat léptethetek fel másokkal szemben. Mennyire kell nekünk abban hinnünk, és bízunk, hogy az emberi lélektől, mint a harangból a hullámok, a hangnak a hullámai kiszakadnak, kitörnek, kilöketnek, – mint a szívből a vérnek a hullámai – és harmóniát, a moralitásnak a harmóniáját, az aláratos, Istenben bíró, a jó, a szerető és az erényekért lelkesülő érzületet teremtik. Akartok szépséget? Az csak a lélektől lehet. Akartok erkölcsöt? Az csak belöletek lehet. Kérlek: esendüljetek meg, kondaljatok meg, kondítsátok meg magatokat,

indítsátok meg azokat a reakciókat, amelyektől szebb világ lesz bennetek, körülöttetek és az egész nagy világban.

Azt a gondolatot akarom ezzel kifejezni, hogy az én lelkemből sugárrások mennek ki és hogy ezekkel képes vagyok az én világomat emelni, megszentelni, megtisztítani, hogy belőlem friss, tiszta gondolatok sugározzanak bele ebbe a miarmás, ebbe az irgalmatlanul piszkos élebbe. Én vagyok a tiszta gondolatok forrása!

Valamint minden tóban, még abban a velencei tóban is, lehet egy kristály forrás, amely folyton lüktet, szivárog és önti ki magából a vízgyöngyöket – habár később elvesznek is és a zavaros tóban tán szintén zavarosak lesznek – én ezt hiszem a saját lelkemre, lelki világomra nézve. Én vagyok az a tiszta forrás. Az Isten kegyelme ben-

nem lüktet, az én szivem türhely ebben a nagy feketeségben és ebben a nagy hidegségben. Én azt hiszem, hogy képes vagyok arra, hogy az én kis világomat megmelegítsem: elősrör ömnagamat, azután a környezetemet. Nem azt mondom első sorban, hogy az a jó ember, aki másokkal jót tesz, a fődolog nekem, hogy az én világomat úgy lábra állítsam, erős, morális erőkkel töltsem.

Erre nézve mondom: én hiszem, hogy bennem erős reakciók vannak a rossz ellen; elhiszem, hogy ami a világban rossz, az valamiképen összerúzatik az én Istenemből merített gondolataim, akarásom, erénygyakorlataim, példám, életem által. Én ezt úgy elhiszem! Nézzétek: a lelkem harang, a szivem forrás. Ezt hiszem azért, mert az Ur Jézus mondja nekem: „Aki hisz bennem, annak a lelkében eleven vizek forrásai fakadnak."

Nem mondta: aki hisz bennem, abból erüst harang lesz és megkondol, de én ezt is odaállitom. Aki hisz bennem az erüst harang lesz ebben a vásári világban. Hiszek a lélek reakcióiban! Jaj de jó ez nekem és mennyire kell ez nekem!

Próbáljuk magunkban felébreszteni az erőnek ezt az öntudatát, a reakcióinak ezt a nagy, szent hitét. Ha hiszek a rosszban, a jóban is kell hinnem, önmagamban; abban az erőben, amely megbirkórik a rosszal és képes a jóra. Hinnem kell önmagamban; következőleg hogyha úgy látom, hogy vannak hatalmak, amelyek bennem az erkölcsöt nyomják: hiúság rosszakarat, rossz példa, rossz környezet: te vagy a forrás ebben a pusztaságban. Birsz fakadni, tudsz fakadni, az Isten fakad belőled!

Hol fakad az Isten? Azt mondjátok: a napban, a tavasznak gyöke-

rúben. Hol fakad az Isten? A tengernek termékenységében. Testvéreim, ha valahol fakad az Isten, fakad az emberi szivekben, ha valahol fakad a szépség, a jóság, a nemesség, az bennünk kell, hogy fakadjon. Mi vagyunk tűrhelyei a szeretetnek, kialudt vagy lángoló tűrhelyei, erüstszavú harangjai a szépségnek és a harmóniának. Ez mi vagyunk! Isteni indulat, gondolat, isteni érzés, isteni lökés, isteni akció, hogy ez mind bennem váltódik ki, bennem!

Hová jutottam édes kedves testvéreim! Azon kezdtem, hogy féreg vagyok és most úgy látom magam, hogy isteni köreg vagyok; azon kezdtem, hogy keresztre feszített bűnös ember vagyok és látom magam, hogy az Isten kinyilatkoztatásának a világban hirdetője vagyok. Igaz, hogy a végleteknek találkozniok kell! Higyjetek a rosszban, nem hogy ti is rosszaa törjetek, hanem, hogy jot-

bak legyetek; és hogy lehetnétek a jó-
ban, ha nem hinnétek a hivatástok-
ban, a küldetéstekben, hogy ti tiszta
emberek lehettek, hogy mi 13 próbás,
megnemesített, jól megmért, jól
megmázsált emberek lehetünk, em-
berek lehetünk, akiben az Isten kiváltja
a maga gondolatait. Taj Istenem,
hála neked, hogy ilyen lehetek! Milyen
alárattal és ragaszkodással akarom
ezt neked megköszönni édes Uram
Jézus!

Ahogy szugerálni akartam ke-
gyeteknek, hogy érezzék át bűnösségü-
ket, épen úgy fel akarom villanyoz-
ni kegyeteket a gondolattal: nézzétek,
hivatástok van, küldetéstek van, köte-
lességtek van a rosznak önmagatok-
ban való legyőzésére s az Isten erőt is
ad hozzá nektek. Higyjetek az erőben, a
jónak, amelyre rendelve vagytok, fölsé-
ges eszméjében.

Minderek után most már csak

azt szeretném, hogy ragadjuk meg ezt a nagy hitet a mi Urunk Jézus Krisztusban és ennek tettekkel való kiváltását. Úgy szeretni ezt a fölséges, édes Istenembert, úgy a közelébe jutni a mi összes gondolatainkkal, néreteinkkel, szenvedéseinkkel, a mi összes csüggedéseinkkel, bátortalanságainkkal, ami összes aspirációinkkal, csalódásainkkal. Fellelkesülünk, mert ő mondja: „Maradjatok meg az én szeretetemben", ragaszkodjatok hozzám, akkor legyőzitek a rosszat, amiből van elég bennetek és körülöttetek. Ragaszkodjatok hozzám! Nem lehet azt egyszerre megcsinálni, – természetes – hanem higyjetek abban, hogy tó ennek a megcsinálásnak mesterei vagytok, hogy a ti nagy mesteretek az Úr Jézus és hogy ő azt akarja, hogy szeressük nagyon. Ha őt szeretitek, ha hozzá ragaszkodtok, akkor tó is az életnek mesterei lesztek.

Higyjünk ebben, ragaszkodjunk ehhez a nagy hithez, fogjuk meg gyakorlati szeretettel. Ő maga mondja: „ha szerettek engem, tartsátok meg az én parancsolataimat."

Testvéreim! Valamit meg kell tartanotok, ha nem akartok agyag lenni, omló part, sár lenni, amelyben minden lenyomódik, minden állatnyom, akár pata, akár lúdláb legyen. Ha nem akartok ilyenek lenni, akkor alakot kell adnotok magatoknak, vagyis, ha Krisztus gondolatai szerint alakítjátok magatokat: „tartsátok meg az én parancsolataimat."

Ezeken a parancsolatokon ne lazítsunk! Filozófiával mindent ki lehet magyarázni. Nem ismerek egyetlen egy térist sem, amelyet ne lehetne magyarázni vagy cáfolni. Schoppenhauer mondja, hogy az egész filozófia changeirozás: az ember az egyik gondolatot ide, a másikat oda teszi s vé-

gül azt hozzi, amit ő akar. Testvéreim „tartsátok meg az én paranesolataimat" azokat a jól kirajzolt, azokat a jól meg vonalazott, azokat a fölségesen megalaporott, nagyszerű mintákat. Tartsátok meg! Ha beleállítom magamat ezekbe a sarkokba, akkor én is vasas lovag, vitéz, győzhetetlen hatalom leszek.

Megtartom az Úristen paranesolatait, az anyaszentegyház paranesolatait. Sürgetni kell, hogy az ember tartozzék a közösséghez, hogy ne járjon a saját utain. Van szabadság elég, sőt épen ezta legnemesebb szabadságot kell sürgetnünk, de ugyanakkor vannak szociális nagy segitségek és a legnagyobb a közösségbe való tartozás. A közösség, a kapcsolat az, amit az anyaszentegyházban látok. Azok a fölséges, csodálatos, édes szentek, azok a nagy, tiszteletre méltó tradiciók, az a Péter, az a szikla

melyet folyton ostromolnak, sőt még az is, amit mondanak, hogy túlságos merevségben szenved.

Akarok ragaszkodni az anyaszentegyházhoz, akarok a szent misére járni vasárnap, hiszek ebben az iskolában. Ez az iskola fölséges lelkeket állított a világba. A többi iskola folyton változtatja tanait, a beállításokat, eszközöket, de ez a nagy, erkölcsös iskola megállta a helyét. Én beleállok ebbe az iskolába, ennek vagyok hűséges famulusa, ennek a fölséges piktornak, aki nem színekkel, hanem az élet színeivel, a lélek színeivel fest és alakít: az isteni Megváltó!

Az Úristen áldjon meg minket, hogy higyjünk a rosszban és higyjünk a bennünk levő jóban, higyjünk a decadenciában, melyet magunkban hordunk, higyjünk a saját gyengeségünkben, higyjünk a bennünk faka-

dó erőkben. Főleg, ezt ne felejtsük-
lelkünk a fölényes, tisztább gondo-
latoknak a tűrhelye, a meleg sugár-
zatoknak a tűrhelye ebben a nagy
hidegben; a lelkünk harang ebben
a nagy harmóniátlanságban.

Hogy mi ezt tudjuk, hogy mi
erre képesek vagyunk, ne legyünk
csak passive szenvedő alakok, tört
existenciák, már kilúgozott rostok,
hanem legyünk erőteljes szálak, pil-
lérek, amelyeket bele lehet verni
a szakadó partba, hogy épüljön egy
fölséges, hatalmas keresztény kul-
túra rajta.

Ebben az akkordban akarom,
hogy kicsendüljön még ez a medi-
táció is, ezt vigyük magunkkal, ez
mint egy fölséges, csodálatos, iste-
ni cél lebegjen előttünk és — ismét-
lem — ettől az önérzettől, a szív
fölségének a megérzésétől dagad
az öntudatunk. Hogy hát ezt bírjuk,

arra segítsen minket rá az Úristen.

— · —

V.

Április 18-án
Délelőtt.

A Szentírásnak azt a szavát, hogy „ne ítéljetek, nehogy megítéltessetek" az ember szeme előtt tartja, de azért nagyon jól tudja, hogy ennek a mínek, amelyet emberi életnek hívnak, van rendelt kritikusa, hivatott bírája, sőt azt kell mondanom: kétszeresen privilegizált ítésze: az első én vagyok, a második az én Uram és Istenem.

Másokat csak a lelkemen át ítélhetek, másokat csak nincsre látok, csak stilizálva, subjective stilizálva állíthatok be. Lehetetlenség másképen! Mindenki a saját temperamentumán át lát

virágot, napot, csillagokat, remekművet, karikaturát. Azonban, miután az ítéletnek objectívnek kell lennie, a legnagyobb objectivizmusra, – jöllehet sok subjectivumust kell legyőznöm – törekedhetem méltán és bírvást önmagammal szemben; mert amit érzek, azt élem, ami vagyok, azt tapasztalom. Tudom, hogy itt sok mámorból kell felocsúdnom, sok ködön kell átvágnom magamat; itt völgyek vannak, melyeket kormos füst takar, itt mindenféle premió alatt állok, de tudom azt is, hogy az Isten azt kívánja tőlem, ne ítéljem engem se az atyám, se az anyám, még a lelkiatyám sem, hanem én magamat az Krás szava szerint: „ha ti magatokat ítélitek meg, akkor bízhattok az Isten kegyelmes ítéletében."

Én tehát ma erről az ítéletről akarok meditálni. Az én ítéletemről, melyet magam gyakorlok, az Isten ítéletéről, mely alá tartozom.

Ez a legszebb és legnemesebb pszichológiai tünet nem a gondolat, – jóllehet ez is fölséges, – de hát ez a fogalom nem az ismeret, a gyanúnak nem az érzelem, akár milyen fölséges érzelem legyen, akár anyai érzelem, akár egy művészinek, mondjuk a Beethoven IX. symphoniájának minden beleforrott érzelme, nem a Leonidas hősiessége; tovább megyek még az akaratot sem, az emlékezetet sem, ha mindjárt könyvtárakat tudnék a fejemben tartani is, nem az! Miért? Azért, mert vannak öntudat nélküli gondolatok, akarások, vannak emlékezések, mint ahogy azt főleg az új pszichológia csodálatosan

bemutatja. Tudják mi a legnagyobb adata a pszihének? Az az öntudat, hogy én magamról tudok. Mit jelent ez? Hogy én magamért felelek, hogy én magamat intérem, hogy én önmagamnak vagyok a bizományosa, a sáfárja, önmagamnak vagyok a gondozója, vagyok az alakitója. Ez a legmélységesebb, a legfölségesebb pszihológia: ez az öntudat. Ez az öntudat kapcsolódik öntudatos gondolatokkal, érzésekkel, akarással – természetes – de a tulajdonképeni misztikum, misztérium: az én öntudatom. Annyi vagy, amennyi öntudatod van; annyit érsz, amennyi öntudat van benned, aszerint kell itélni rólad, amennyit tudsz magadról, amiért felelős vagy magaddal szemben, aszerint van tartalmad, értéked, amit öntudatodban kialakitottál.

Ez testvéreim, amilyen nagy igazság, egyszersmind azt mondanám rendkívül megtisztelő, de ugyanesak terhes, reám terheket rakó pszihológia. Én önmagamért, hogy mit csináltam magamból, felelős vagyok. Van véred, arról nem tehetsz; van milieud, nem te csináltad, de hogy te mit akarsz, hogy te hogy akarsz, hogy tartod magadat, hogy te milyen realitással dolgozol és nem látszatra, ez mind fölséges feladat, isteni küldetés, nagyszerű mű és óriási felelősség.

Én mindig csodálom azokat az embereket, jóllehet hiszen megértem, akik azért panaszkodnak, hogy nincs elég kihatási körük, elég akciójuk, nem tudnak érvényesülni a világban, nem tudják kifejteni tehetségeiket, azt gondolják, ki tudja milyen vérezszerepre,

milyen indító tényerőknek születtek.

Testvéreim! A legnagyobb mű az ember, a legnagyobb mű a legnagyobb világ, a belső világ, a legnemesebb zóna, az ön-tudatommal zónája, a leggeniálisabb, a legnaivabb motívum az, hogy gondolkodom, hogy szándékozom, hogy magából „Én" ezt a nagy é-vel írt ént. Ez minden! Teljünk el ennek a tudatával! Látjátok, az exercitiumokban egy sajátságos, egyirányú irányzat van, egy sajátságos centripetális, nem centrifugális erő érvényesül: ebben a belső, jóreint chaotikus világban mi vagyunk a teremtők, alkotók, egy szebb szellemi világot kialakítók. Ezt akarjuk!

E tekintetben ím főleg két dologra szeretném képzeteket figyelmeztetni. Az ember fogja meg

magát helyesen. Az fogja meg magát helyesen, aki megfogja magát, aki megérti magát először természet szerint. A természet az Isten akarata, de a természet az Isten akarata úgy, mint egy darab márvány, mint a szűri föld, melyet még föl nem hasítottak, a természet az Isten akarata, mint a rügő erdő, amelyet még nem fűrészeltek, nem gyalultak, a természet az Isten akarata, mint a vályogos, agyagos pert, amelyből még vályogot nem vetettek, téglát nem égettek. De a természet az én substrátumom. 1.) én természetes ember akarok lenni, 2.) én a természeti ösztönök állatállok, 3.) a természetet nem akarom elrontani. Ha nő vagyok, igaz nő akarok lenni, ha férfi vagyok, igazi férfi akarok lenni, nem akarok effeminálódni, én azt mondom,

hogy a természet az, amit az Isten gondolt. Abból csinálnom kell valamit!

Én nem teszek magamnak szemrehányást öntöncimért, azokért az impulzusokért, melyek a fenékről jönnek: ez mind természet. Ez lehet kultúrátlanság, ez lehet műveletlenség, ez lehet darabosság, ez lehet pokrócság, ez lehet durvaság, de azért azt mondom, hogy ez az én alakom. Ha én jó keresztény ember akarok lenni, ha jobb ember akarok lenni, úgy leszek, ha krisztusi ember akarok lenni. A krisztusi ember nem az, aki agyonböjtöli magát, a krisztusi ember nem az, aki holdkóros világot teremt magának; az az erős természet, akd azt tudja, hogy termésfa, termésföld, terméslélek; abból csinálni kell valamit!

Én természetesen fogom megma-

gamat. Ez nagyon szükséges minden exerciciumban. Valamiképen nincs morális, tiszta látás nélkül, nincsen igazi gerinc az emberi életben, ha nincs természetesség; ami a legszebb, az naiv. Mit jelent ez? Ami születik, az a naiv, az, amit nem csináltak; a naiv olyan, mint a hajtás az áprilisi fán, naiv az, ami kigyullad, a lélekben a fakadása. Ez mind kell belém és én tudom, hogy eszerint kell igazodnom és az én morálisomat zürzavaros filozófiával nem szabad gyengítenem. De én nemcsak természetesen fogom magam én a kegyelemmel kezelem magamat, vagyis nekem nem elég a föld, nekem kell ekc hozzá, kell belém egy darab gondolat, földhasító gondolat nekem nem elég a kő, nekem alak ll. Mi az alak? Az alak a megtestesült gondolat, az alak a kővé merett gondolat. Nekem nem

elég a hűvös fa vagy a szép madárnak az éneke. Nekem ahhoz fejsze kell, nekem ahhoz gyalu kell, nekem otthon kell. Mi az a gyalu, a fejsze, az otthon? Emberi gondolatok, ez kell nekem!

Hát már most mi kell nekem ehhez az én természetemhez? Nekem krisztusi eke kell, nekem véső kell, nekem kalapács kell, nekem forma kell. Ezt honnam veszem? Felülről! Alulról fakad, ami durva, darabos, ez a természet; a forma, ami kidolgozott, az már járulék, szellem és lélek.

Milyen fontos dolgokerek! Hogy szeretem én, hogy a vérem jó, hogy szeretem én, hogy jó idegeim vannak, hogy szeretem, hogy Krisztus inspirációja dolgozik bennem. Ez kellez én művemhez! Nekem kedvem van hozzá, hogy ezt a kettőt kombináljam.

Igy lehet dolgozni! Egész ember akkor leszek, ha nem maradok lent, ha a természetet nem törömle, de kidolgozom Krisztus gondolatai szerint, egész ember akkor leszek, ha a természetet tisztelem, mint nagy adatot és hozzá veszem a Szentlélek formáit, amelyeket főleg Krisztus megtestesülésében elém állított és eszemben forgatom a kijelentést: nézd „ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem kedvem telt" Őt utánozd, kópiázd, genialitással kópiázd, mert te nem vagy Krisztus, te csak krisztusi lehetsz.

Ez az én pedagógiám, ez az én nemes morálisom, tudom, ha ezeken az alapokon állok, ezek krisztusi alapok.

Kérdezzük kedves testvéreim, mert kell kérdeznünk, mennyiben zontottam én magamon, meny-

nyiben nem értettem nevelésem-
hez, mennyiben voltam e részben
kontár, mesterember, inas, nem is
inas: ember, aki látni akart, hályog-
gal a szemén aki tapasztalni akart,
de az idegeit kéreggel bevonta. Édes
Uram, bizony tudom, hogy minden-
félében rontottam magamon.
És mikor én gyónni megyek, nem-
csak azt mondom, mit vétettem,
hanem kérdezem, hogyan lehetek
jobb ember, természetesebb, oko-
sabb ember, hogyan lehetek értel-
mesebb, művészibb, inspiráltabb
valaki. Uram, te ezt akarod, hogy
ilyen legyek! Tudom, hogy sok te-
kintetben elestem, de megalázom
magamat és ismét azt mondom:
hála Istennek, hogy ennek minesen
vége, hogy a műhely ajtaja nyitva
van éjjel nappal, az egész életen át.
Különben pedig ismét azt
mondom: ne mondja nekem senki;

hogy én már öreg vagyok, én azon a meridiánon már túl vagyok! Az öntudatban, a naiv lélekben mindig tavasznak kell lennie; nem értem a temperamentum tavaszát, hanem azt, hogy a lélekben mindig a jobb belátásnak kell kinyilmás. Ez kell és ezt én igénylem, hogy legyen; az élet akció, amelynek ez a törekvés a jellege.

Szóval, én megítélem magamat és jobb akarok lenni, nemesebb, értékesebb és művészibb, Krisztus gondolatad szerint. Ez az egy ik!

Kiar én másik bírám, aki ebben a műben, vagyis ebben a munkában ítél, hivatott ítélni? Az én Uram és Istenem, aki engem hatalmából teremtett az én édes szüleimnek a körvetítése révén, aki engem ide locesantott, mint az életnek egy hullámát, ebbe a végtelen tengerbe; aki kilökött ma-

gából, mint sükrát a végtelenség vulkánjából, de ő küldött és arra la feladattal küldött, hogy Krisztus képét kialakítsam, hogy arta kegyelmes embert kidolgorram magamban.

Az Úristen ítélete pedig – én az Istent nem képzelem úgy, mint egy kezet, amely belenyúl az emberi életbe, hanem, mint valami immanens, esodálatos elvet – érvényesül főleg először magában az életben, úgy értemezt, hogy az élet megpróbál engem, voltaképen én ki vagyok.

Mi az az Istenítélet? A világtörténelem, az élet történelme; az egy darab Istenítélet, ha az ember kitart hűségben, az egy darab Istenítélet, ha az ember megáll a helyén, ahova az Isten rendelte; az élet kürdelmeiben, szenvedéseiben hogy megtisztul sok minden, aki igaz, végre is tisztultabb emberré válik, lefoszlik róla sok mindenféle cafrang, iszap, piszok,

kialakul benne a krisztusi, a nemesebb arc. Mi mindnyájan tapasztaljuk, hogy ez Isleníteletet! Hogy sujt ez végig az életemen! Ha fiatal vagyok, akkor hála Istennek, még telve reménnyel, de sok zúr-zavarral; ha már átmentem az Isleníteletnek a kataraktáin, akkor már sok mindent beláttam és sokban tévedtem; mert tévedek, ahol nagyon függetleníteni akarom magamat aroktól a nagy, mélységes tradicióktól, tradicionalis igazságoktól, amelyeket számomra szentek, nemzedékek kisírtak, kiszenvedtek. Én nagyon jól tudom, hogy nekem ezen a régi, szent úton kell járnom és lelkiismeretemet nem szabad nagyon függetlenítenem. Nem akarom azt, hogy a lelkiismeretem olyan legyen, mint valami gipszlenyomat. Minden ember más, a lelkiismerete nem olyan

egyiknek, mint a másiknak, vannak általános törvények, de nincsenek általános lelkiismeretek, mint ahogy van a fáról fogalmam, de minden fa más a valóságban. Nem akarom, hogy én gipszlenyomat legyek, de másrészt mégis csak a szociális szellem, a szent körösség, akár érzelmi körösség, akár értelmi körösség, a nagy igazságok körössége, a nagy hitnek körössége, a szent erkölcsnek körössége, a nagy idealizmus körössége, a szükséges, nélkülözhetetlen szellem.

Mindenki észreveszi: „wer Übermensch sein will, der hört auf Mensch zu sein." Ezek Übermenschek, de aki nagyon emancipálja magát, az kiemancipálja magát minden formából. Ez Istenítélet!

De azért ismétlem, minél öregebb leszek, annál tisztultabb leszek. Olyan az emberi élet, mint

a vízfolyás: minél tovább megy, annál tisztultabb lesz. Én megelégedéssel tapasztalom, hogy a lelkem, mint a víz, mindig arral a sajátságos tisztulási vággyal telik el. Akkor biztos, hogy jó úton járok, ha mindig tisztultabb leszek; akkor biztos, hogy rossz úton járok, ha folyton zavarosabbá válok. Ez Isten-ítélet!

Egy második Isteníteletet a halál. Miért neverem ezt Isteníteletnek? Azért, mert ott sok leválik, ami nem igaz és ott csak az állja meg a helyét, ami egészen igaz, mint ahogy szépen mondja egy német költő: „Ein jeder Tode hat, des Brüders Angesicht." Minden halotton felismerem, hogy a másik halottnak a testvére. Az élők között nem ismerem fel, hogy a szegény ember a gazdagnak a testvére, a méltóságos úr a tekintetes

úrnak a testvére, aki fönt áll a nagy tudományban, hogy az annak a szegény munkásnak a testvére, aber, im Tode hat ein jeder des Bruders Angesicht! Ez egy nagy Ítéletet, lelepleres! Itt a lélek kibujik, mint a szeg a zsákból, a lélek a testből az időből, azaz időből nem, kibujik a térből, az emberiség kategóriaiból. Leszakad róla főleg a hiúság!

Nem kell nekem itt arra az ambicióra gondolnom a mámor ellen, a sok irreális beállítás ellen, amit a nevelés csinál, de másrészt elkerülhetetlen, hogy a világban flanz ne legyen, elkerülhetetlen, hogy a világban sok látszat ne legyen, elkerülhetetlen, hogy a világban fokozatok ne legyenek, elkerülhetetlen. De ez végre is látszat, nem igaz. Dann kommt der Tod, das Weltgericht und jeder Tode hat des Bruders

Angesicht. Akkor helyreödik, hogy ez a pápa, ez ember, ez a király, ez ember, ez az imádott nagyság, ez ember, ez az imádott, tönjénerett népség, ez ember. Igen, igen. No, csakhogy felismered, hogy ez ember!

Realitást, azt a praktikus következtetést akarom, ezt nevelem magamban, nem a haragságot, nem a tüntetést, nem a benyomást, nem a nem tudom miféle Effekthascherei-t, hanem azt a nagy realizmust, ahogy Isten előtt állok, olyan jóindulattal, nem mutatva, nem színészkedve, nem színjátszva, hanem reálisan élve; a látnak ellen, a hiúság ellen egy kis realitást!

Ehelyütt azt is mondom, hogy a festett arcok helyett igazi pirosas arcokat, a csinált ember, a történelmi kategória helyett értékes emberi tartalmat. De ez csak mo-

tivum. Reális akarok lenni!

Ítéletet a halál, de azután jön a harmadik Ítéletet, hogy mindnyájunknak nyilvánvalókká kell lennünk a mi Urunk Jézus Krisztus ítélőszéke előtt, hogy mindenki elvegye a jót vagy a rosszat, amint azt megérdemelte. A nagy világítéletkor jutunk mindnyájan Isten ítélőszéke elé: Ott el fog válni, hogy az ember mit ér, tudjátok, azzal az isteni meglátással, amelyben nincs hiúság, látszat, csalfaság, amely olyan hidegen néz, mint a jéges sark és olyan ragyogó, mint a legragyogóbb napsugár, sőt a legnagyobb napsugár sötét a nagy leleplezés világossága előtt.

Itt a földön én az én életemet élem, de folyton lepel mögött állok. Az egész világ egy nagy lepel, a társadalom egy nagy le-

pel, [a társadalom egy nagy lepel] az anyaszentegyház is sok tekintetben lepel. A halálban már a lélek kibujik, már lelepleződik, hanem még sok mindenféle helytelen, szubjektív fogalmakkal. Akkor jön a nagy leleplerése a műnek az Isten szeme előtt; lehull a lepel és mit látok? Látom a mertelen igarságot a mertelen krisztusit vagy a mertelen luciferit, a legnagyobb realitásban; a nagy leleplerést. Ezt a leleplerést elnem kerülhetem.

Milyen nagy ünnep az, ha egy szép szobrot leleplernek. Nekem is kell ünneplő leleplerés, művészi akarok lenni, ez volna a hivatásom. inspirál a Szentlélek, nevel (Isten) Krisztus és ennek az isteni művésznek vagyok én tanítványa. Mi mindnyájan benn vagyunk az élet műhelyében, a názáreti hár-

ban, nekünk alkotnunk kell.

Az Istenítélet a nagy szoborleleplezés lesz. Ünnepem lesz-e? Jaj, csak volna ünnepem! Vagy szégyenem lesz? Jaj, ne legyen szegyenem! Senkit sem okolhatunk, igaz ugyan, hogy befolyásol engem sok mindenféle az én munkásságomban, de miután az öntudat és annak az emancipálódása, annak az életbe való beállítása az én szuverén munkám, mégis csak ezen fog megfordulni, hogy én miféle öntudatot dolgoztam ki és vittem az Isten szine elé.

Ott hiába vádol engem valaki, hogy ime: ez vagy! Ott hiába mutat be engem a világtörténelem – az Isten lát; ott hiábavaló a helytelen megvilágítás – az Isten előtt nincs szemfényvesztés, az Isten lát. Nézzétek ez a nagy ideális realizmus, ez az élet bélyege,

erzel lesz lebélyegezve az én művem: bevitetik az örök muzeumba, a boldog örökkévalóságba vagy pedig mint törmelék belevettetik oda, ahol a kaosz van, az érzelmi, az öntudati kaosz, melyet pokolnak hívnak. Ezt úgy el kell hinni! Ezzel a felelősséggel meg kell magunkat erősítenünk.

Testvéreim, ez nem koldusének, hanem ez drádalmas szózat, ez óriási nagy programm. Nem lehet titeket nevelni mással, mint azzal a biztatással, hogy krisztusiak legyetek. Törökedjetek ezen nagy cél felé, a ti összes többi feladataitokat rendeljétek ennek alá. Mindent, amit teszek, Isten dicsőségére, vagyis lelkemnek krisztusi kialakitására teszem. Rostálom a pelyvát, kiselejterem, ami értéktelen, amitől sok tekintetben szenvedek, ha-

bár egészen nem szabadulhatok meg tőle soha, de az én öntudatom érintetlensége és azután az a megtéveszthetetlen tiszta, nemes öszönöm, az vagyok én.

Testvéreim, az életünket el ne rontsuk, hogy hiába ne éljünk, hogy a nagy célolnak megfelelően éljünk, hogy magunkból ne kardkaturát, melyet az ördög nevet, hanem Krisztus-arcot, melyet az Isten szeret és tisztel, ezt alakítsuk! Ki ne fáradjunk! Akkor lesznek kegyetek emberek, igaz emberek. Annál kevésbé fog a kegyetek mérlegén latbacsni, hogy mit gondol Y, mit tesz Z, mit teszek ha ezt az igazi realisztikus természetet igyekernek az Isten elé vinni, ezt az igazi emberséget, melyet Krisztus hozott. Magamat megrostálom, sokszor megítélem, ezen gondolkodom,

magamat eligazítom, folyton erre ránevelem nem a könnyelmű, nem a felületes, hanem az igaz, Krisztus szerinti embert alakítom ki. Isten adja!

VI.

Április 18-án.
Délután.

Van sokféle szellem; minden kornak van szelleme, társadalmának van szelleme, az emberi életkornak is vannak különböző szellemi tendenciái.

Hogy ha felvetem a kérdést, hogy hát annak a szellemi, lelki világnak, mi legyen a szelleme, mit úgy konstruálni, fölépíteni, tartalommal kitölteni iparkodunk a lelkigyakorlatokban feleletül Krisztus lelkének háromféle jellegét állítom oda, a-

mely jelleg nemcsak pszichológiai sajátság, hanem egyszersmind az erőnek, az acélosságnak, a kitartásnak, tehát a végleges győzelemnek forrása és biztosítéka is.

Hogy érzem én azt, hogy a lélekkel bele kell kapcsolódnom valamibe, ami fölemel, hogy nem lehetek valaki, aki úgy magában áll, hiszen az egész világ szociális eredetű és kapcsolat. A szellemi, lelki világban is szükségem van egy beforrásra, kapcsolódásra másvalakivel, egy felsőbbel, egy többel való közlekedésre és ezt teljesen megtalálom a magam számára, összes igényeimet kielégítve, az isteni Megváltóban.

Ebben a meditációban szeretném a kegyelet lelkét is erre a megérzésre ráépíteni, hogy magamban nem állhatok, kell valaki, akibe kapcsolódom. Kell számomra is valakivel pszichológiai összetartozás.

Ezt a kapcsolódást legjobban eszközlöm, ha Krisztus benső világának háromféle tengelyébe akasztódom bele.

Melyik az első? Testvéreim, az ember a mai világnak, főleg ennek a nyomorultnak, ennek az ördöginek, ennek a végretes világnak a lelki nehézségeit, sötétségét, a rettenetes kemenységét ki nem bírja, hogy ha azt nem ellensúlyozza valamiféle fölényes lelkülettel: Krisztusnak imádkozó, Krisztusnak világból kinövő; kiemelkedő lelke, Krisztusnak erős tendenciákat magából provokáló és a világot megrenditő lelkületével. Ez, úgy-e, érces esengés, mely soknor a lelkem néma, szinte kétségbeesett hallgatásából ki tud váltani emberi hangokat.

Krisztusnak lelke szenvedő lélek, Krisztusnak lelke kürdő lélek, Krisztusnak lelke mézcsepp keserű tengerekben, Krisztusnak lelke fáklya a viharban. De Krisztusnak lelke úgy lesz

fölényes, győzelmes lélek, hogy kiemelkedik, belekapcsolódik, beleakasztódik az Istenbe és azt mondja: ha lent minden zavart, ha fönt minden omlik, ha körülöttem minden megsemmisül, én nem ereszkedem le a semmiségbe, én nem szerelek le, én nem fokozom le magamat, én megállok, mert hiszek, mert bízom, mert az Istent megfogom, mint a kürdő az angyalt, aki azt mondotta: „nem eresztelek el téged, míg meg nem áldasz engem."

Az én előimádkozóm az isteni Megváltó, az én előgondolkodóm – ha szabad ezt mondanom – az isteni Megváltó, az én Istenemberem, aki számomra úgy kiérzi, hogy mi kell nekem, hogy le ne ereszkedjem, a nihilizmus bennem rettenetes öntudattá, kinná ne váljon. Krisztus ezt kiérezte, kitapogatta számomra. Nézd lélek, neked ez kell! Légy imádkozó,

Istenbe kapcsolódó lélek! Virrasszatok és imádkozzatok, mert a szellem, amely jót akar, az készséges, de a test, az gyenge. Majdnem azt mondanám a tehetetlenségek merejére, a hajótörések tengerére mutat rá és azt mondja neked: ez vagy te! De ha akarsz valamit elérni, kérlek, légy erős, Istenbe kapcsolódó, róla le nem szakadó lélek. Vigilia! Virrasz, légy éber, teljesítsd a kötelességedet, ne bizakodjál el, az élet csalfa. Sok éved van, ahol minden virág, meglehet, hogy ott sokszor a hűtlenség vádja illetne meg téged. Kérlek, vigilia, vigilia, mert semmi semáll jót azért, mi lesz azután körülötted. Virrasz, légy éber, légy aláratos, függő lélek, légy függvény. Függvénye lehetsz a pokolnak és lehetsz a mennyországnak, függvénye lehetsz a semmiségnek és lehetsz a végtelennek. Akard a jobbat! Légy szerény, ragaszkodjál a te Uradhoz,

Istenedhez és imádkozzál.

De sokszor az én imám olyan, mintha betonozott, földalatti mélységekből imádkoznám, kiáltanék de a szavamat nem hallják meg. De profundis! Kiáltok, kiáltok, de mintha senki sem hallaná meg; kiáltok ebbe az ésszerűtlen világba, kiáltok ebbe a kialudt világba, kiáltok egy beteg tüdőnek, gégének a hangjával, kiáltok, mint aki nem birok a világgal! Nem baj, ha kiáltasz, de Krisztussal kiálts; ha imádkozol, Krisztussal imádkozzál. Akár milyen mélységben is érezd magad, azért okvetlenül meghallgat téged az Úr. Úgy hallgat meg, esetleg, amint Krisztust; hogy meg nem adta azt, amit ő kért, de meghallgatta másképen. Meghallgatta azt az imát: „Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár, de ne az én, hanem a Te akaratod legyen." És e végzetes tragédiában nem

az ember akarata teljesedett, hanem a felsőbb, az isteni akarat. Krisztus borzadott tőle, de ez a borzadás öszt-önös, – mert hiába, azért a szenvedés rászakad! – de e borzadást ő egy felsőbb tennyel, a reménynek tényével, a szenvedés észszerűtlenségét a keresztnek végleges, diadalmas jelentőségével, ennek a jelentőségnek átkarolásával győzte le.

Azért van bennünk lélek, hogy tengernél hatalmasabbak legyünk, bár hajótörést szenvedünk; azért van bennünk lélek, hogy a föld felett álljunk, bár lavinák gördülnek ránk; azért van bennünk lélek, hogy a keserűség el ne keserítsen bennünket; azért van bennünk lélek, hogy az élet érthetetlensége számunkra végleges nihilizmussá, pessimizmussá ne váljon. De az ilyen lélek, Krisztussal imádkozó lélek!

Ebből a lélekből adjál nekünk

Uram! Imádkozó, alázatos ember akarok lenni.

Megragadjuk és kivesszük a magunk számára a szent aláratot. Ez rimánkodjék, ez imádkozzék bennünk. Az imádság szelleme legyen a mi lelkünk reaktiója: acélosság, ruganyosság. Ez a fődolog, nem az, hogy világos legyek, nem az, hogy mézédes legyek. A fődolog, hogy a helyemet megálljam végig, hűségesen. Ezt az imádságban kapom.

A második jellege az isteni Megváltó lelkének, hogy ellentálló lélek. Azt mondja róla az Irás: „factus in agonia pro lictus" mikor agoniába esett, még jobban és még hosszasabban imádkozott: „miután agoniába esett." „Agon", annyit jelent, mint harc; mikor a harcba belement, még imádságosabb lélek lett. Mi volt az agoniája? Az egész világnak a megváltása. Mi

volt az agoniája? A bűnöknek az örvénye, a világnak az alávalósága, kegyetlensége volt, az ember érréketlensége, lustasága volt. Mi volt az ő agoniája? Az emberek bűnössége, önzése, öntönössége, állatiassága, venereás vére; ez volt az ő agoniája! Krisztus érezte önmagán a terhet és ennek nem volt szabad sírkövévé válnia, hanem piedesztáljává kellett lennie, következőleg, mikor belement abba a harcba, még kitartóbbá, még szikrázóbbá, még ellentállóbbá kellett lennie – és ezért imádkozott.

Testvéreim, mikor azt mondom: álljatok ellen a gonosznak, nemcsak az ördögöt értem, hanem értem a világnak, az életnek nehézségét. Nekem is van agoniám, kegyeteknek is van. Egy lélek sincs az „agonból" emancipálva. Minden élet kürdőpozond, mindnyájunknak küzdő

lelkeknek kell lennünk. Ha valaki meg akarna alkudni, le akarna szerelni, önmagát fokozná le. Annyi krisztusi lélek mégis csak van bennünk, hogy nagy hivatásunkkal, nagy céljainkkal szemben érzéketlenné ne váljunk! Az „agon" számodra is nyitva van: neked be kell abba menned, neked ott küzdened kell.

Küzdjünk a korszellem ellen, amennyiben hitvány, alávaló; küzdjünk a dupla morál ellen, amely nőiességünket degradálja, a világ hiúsága, a testnek imádása ellen; küzdjünk a divatnak elfajulása ellen, ne adjunk tápot a gondolatnak, annak a baktériumnak, mely saját vérünknek vízzé változtatása, ne sietessük a hiúság, a női divatnak a profanálása révén, az emberiségben a testiségnek a nyomorúságát.

Mikor Manzoninak azt vetették a szemére, hogy regényeiben nin-

esensemmi, ami ingerli az embert, azt felelte: „Tudom, milyen ingereket keresnek; azokat nem kell fokozni, sőt épen a kellő határok köze kell szorítani." A mi programmunk tehát: én egy agonizáló, a rom ellen kürdő lélek akarok lenni.

Azt is kérem, máskor talán nincs rá olyan jó alkalom; tilta korzanak az ellen, hogy a eselédeket külön rendőrorvos vizsgálja meg. Így kegyetek olyan eselédeket kapnak, akik bárcások, így magak fokozzák le eselédségüket. Beszéltem jó falusi anyákkal, akik, mikor ezt hallották, kétségbeestek: „a mi leányainkkal ez történik?! No, akkor sohasem adom oda, inkább pusztuljunk el!" A népnek ezt a finom érzékét meg kell becsülnünk; desperát viszonyainkat másoknak a szégyenével nem lehet megjavítanunk. Erkölcsöt nem lehet sem-

miféle ellenőrzéssel biztosítani, az erkölcs immanens, intact szellemi világ, azt csinált világgá nem lehet lefokozni. Az erkölcsnek a principiumma a tiszta, nemes, kegyelmes, Istenbe akasztott béke, szeretet és az Isten kegyelme által nevelt jóakarat. Ez az erkölcs! Vezessük vissza az erkölcsöt forrásaihoz, a krisztusi forráshoz, az anyaszentegyház forrásaihoz, a tiszta, nemes érzés forrásaihoz. Távolítsak el az erkölcsből mindazt, ami belekerült piszokból, kloakából, alacsonyságból, akkor lehet erkölcsöt nevelnünk, másképp nem.

Vegyünk részt mi katholikusok is a modern élet problemáiban. Mindenképen nyomatékozom ezt. Ez az én agoniám, ez az én kürdelmem, egy része szociális feladatomnak.

Háború után még kevesebb leány fog férjhez menni, következőleg lesz

uj agonia. Hogy ha nem lehetnek az otthonnak papnői, legyenek az emberiség szerettének papnői; hogy ha nem lehetnek édesanyák, szeressék azokat, akiknek nincs anyjuk.

Testvéreim, én erős lélek akarok lenni. Én a helyemet most, ebben a huszadik száradban akarom megállni. Én azt gondolom, hogy végre együtt érzek Isten akaratával hogy ha ilyen aláratosan imádkozó leszek, krisztusi leszek s akkor egyszersmind egészséges érzésem is lesz. Az az ember egészségtelen, aki akár belül minsen jól konstruálva, akár kívül minsen jól beállítva a milieube, a levegőbe vagy más életviszonyba. A lelkek is betegek, hogy ha egy kürdelmes korban lusták, ha nem tudnak alkalmazkodni a magasabb, az isteni akarathoz.

Jobb lélek, több lélek, több ember lenni. A lelkeknek ezt az agoniáját

akarom én a magam számára és a kegyetek számára lefoglalni, kérni és ezt mint nagy, krisztusi kötelességet felismerni. Nem azt mondom a modern élet problemáira, hogy ez csak valami uj hóbort, uj tévtan, hanem azt kell gondolnom: a gondolat egyre több lesz, az alakulás lehetőségeinek uj formáó állanak elő, a fejlődés uj alakulást extemporizál ebben az időben, új világot, új igényt s annak alkalmas kielégítést talál. Ilyen agonizáló lélek akarok lenni! hajlékony, több és jobb fejlődésre beállított ember akarok lenni. Azt gondolom, hogy ez a pünkösdi szellem a szentléleknek, aki folyton jár a kaosz felett, inspirációja.

Azt mondja a régi Irás: „Isten jár a kaosz felett" Az erkölcs folyton kaosz, nézzétek: kell hozzá az Isten szellemc. Krisztus jár elől én me-

gyek utána és várom az inspirációt és megfogom ésel nem eresztem, tudom, hogy fegyverré válik a kezemben szent keresztje és győzelemre visz.

Egy harmadik szép vonását is látom az istení Megváltó lelkének éppen a szenvedésben; Krisztus ról mégis csak azt mondja az evangélium, hogy szomorú volt, hogy undorodott, hogy félt, megrendült. És utána mégis mi áll később jellemzéséül a Krisztus lelkének? Mikor Péter kiragadja kardját hüvelyéből és levágja fülét Malhusznak, azt mondja Krisztus: „Tedd hüvelyedbe kardodat; vagy nem fontolod meg, hogy én kérhetném Atyámat és 12 légió angyalt bocsátana az én rendelkezésemre."

Mit érzek én ki ebből a csodálatos krisztusi kivillanásból? Ez az Istenember szomorú ember; ez

az Istenember undorodik a világ szennyétől, ez rettenetesen szenved a világnak, majdnem azt mondanám: az ő közvetlen missziójának hajótörésétől. Mert végre is mit hódított meg? Úgy-e a mostani világban is hány ilyen krisztusi lélek van! De negondoljátok, hogy ez egy összetöpörödött ember, hogy ez egy életúnt ember. Nézzétek, milyen bátor: „Nem gondolod-e, hogy kérhetném Atyámat és 12 légió angyal állana itt az én oldalamon." „Úgy érzem magam, mintha 12 légió angyal állana mellettem."

Igazán Istenadta, Isten fia! Micsoda lélek! Elhagyatva mindenkitől, már-már megkötözve, apostolaitól, társaitól elárulva, ott áll és azt mondja: úgy állok itt, mint aki legyőzhetetlen hatalomba vagyok belekapcsolva. Ez bátorság!

Kedves testvéreim! Ebből azt akarom a magam számára és a kegyetek számára levonni: nekem szintén kapcsolódnom kell erekbe a láthatatlan, mondjuk, ideális, fölényes, fölséges erőkbe. És hogyha körvetlen körülöttem győz is a léhaság, bennem mégis ragyog az ideál; és hogyha körülöttem csak a testnek kultusza, bennemég az örök szent tisztaságnak mécsese; és hogyha körülöttem láp és fertő és kloaka van is, bennem mégis a tiszta érzések oceánokból kiemelkedő sziklája áll rendületlenül. „Nem gondolod-e, hogy kérhetném ettyámat és 12 légió angyalt bocsátana rendelkezésemre."

Én bátor ember akarok lenni, mert az Isten van velem. Letört engem a sors, az úgynevezett "sors" de én bátor ember akarok lenni; vesztettem sokat, de bátor ember akarok lenni; örvegy lettem, vagy a fiamat

vitte el az ágyúgolyó; sebzett, fekete az egész lelki világom, de én bátor ember akarok lenni. 12 légió angyal kürd és es atárik mellettem. Ha az Istennek ezen győzelmi lobogója, zászlója alatt állok, megyek előre. Senki sem győz, akiben nincs meg a győzelemnek az inspirációja! Mindenki győzni akar. Jól teszi, ha győzni akar!

Hát senkinek kárt nem teszek, de magam sem akarok kárt szenvedni. Én ily lelkületet kívánok: hogy így is velem van az Isten, így is a felső erő érvényesül bennem az én tisztelettudó, de hűséges és kitartó ragaszkodásom révén. Kell belénk ez a bátorság! Kell belénk ez a lelkület, kell belénk ez az erős kapcsolódás. Én ezt megszerzem magamnak. Nektek is ajánlom folyton, az egész világnak, mert tudom mire szorulrá.

Imádkozni akarunk lelkünk Megváltójának az előimádkozása mel-

lett; ellentállni akarunk, acélosan kitartani ennek a küzdő, agonizáló Krisztusnak példája szerint és mindeztabban a tudatban, hogy végre is én győzök. Nem imponál nekem a világ; én győzök; nem imponál nekem a halál: én győzök; nem imponál nekem a keserűsége: én győzök.

Ez a remény az én pátmaágam, ezt megsuhogtatom, mint az én zászlómat.

Ami illeti a mi nagy szenvedéseinket, akiknek annyi a szenvedni valójuk avagy pedig akik félnek, hogy mennyit fognak veszteni, édes, kedves testvéreim, a kegyetek számára a szentírásnak azt a nagy „pax"-ját ajánlom. Az én szenvedéseimmel Krisztus szenvedéseit folytatom. Én úgy teszek, mint hogy ha Krisztus szenvedne bennem tovább. A Krisztus szenvedése nincs a Golgotán befejezve, a Golgota még mindig áll és itt vagyok én, akó Krisz-

tusi vagyok. Arra kell iparkodnom, hogy a szenvedésem krisztusi szenvedéssé váljon és hinni abban, hogy az ember az értelmetlen, buta szenvedésbe tud ilyen értelmet belelopni, hogy én folytatom a Krisztus szenvedését.

Kedves testvérem, ha ezt az öntudatot kineveled magadban, ha a te szenvedéseď a Krisztus szenvedésének a folytatása lesz, akkor Pál apostol szavai szerint „kipótolom testemben, ami még hiányzott a Krisztus szenvedéséből." Te fölényes lélek lettél. Ott gyujtottál világosságot, ahol se filozófia, se tudomány, se művészet világosságot gyujtani nem tud, ebben a sokszoros éjszakában gyujtottál világosságot.

„Repositio infest, in corde Deo." Hála Istennek! Ez a „lumen Christi" a Krisztus világossága. Krisztus világossága a lelkemnek: az én szomo-

rú lelkemnek; Krisztus bátorsága az én szivemnek: az én agoniás szivemnek; Krisztus győzelmi öntudata az én egész kedélyemnek, amely harcra és küzdelemre van beállítva. Testvéreim, akkor olyanok leszünk, mint Krisztus akarja: hűséges tükördarabok, mindegyikben egy-egy Krisztusare tükröződik, leszünk nyomokká, amelyekre a Krisztus alakja épül fel, leszünk Krisztus rekapitulációjává, leszünk a krisztusi béke elpusztíthatatlan értékeinek fölszivóivá ujjáélesztőivé. Mit akartok többet? Aki ezt éli át, az a legszebbet, legfölségesebbet gyúrta és alakította ki önmagából.

Kedves testvéreim, ez a mi programmunk. Ezzel végezzük, ezzel folytatjuk a mi küzdelmeinket, kitartásainkat, ezzel inspiráljuk a mi gyengeségeinket, ezzel eligazítjuk a mi törekvéseinket, ez-

rel felderítjük a mi sokszor elkomolyodott kedélyünket. Bízzunk ebben! „Lumen Christi" vezet. „Deo gratias"!

Jegyezte: Frohászka Angela.